

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ЖИТОМИРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Методичний експрес:

**Інтегровані змістові лінії та шляхи їх реалізації на
уроках англійської мови**

Навчально-методичний посібник
для учителів загальноосвітніх навчальних закладів

**Видавець О. О. Євенок
Житомир – 2017**

ББК 81.2 АНГЛ я71
УДК 811.111(075.2)
Г 93

*Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою комунального закладу «Житомирський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради
(протокол № 2 від 26 травня 2017 року)*

Рецензенти:

Калініна Л. В. – кандидат педагогічних наук, професор кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики Житомирського державного університету імені Івана Франка

Гончарук Н. О. – вчитель англійської мови Житомирської гуманітарної гімназії № 1, вчитель вищої категорії, «старший вчитель»

І. В. Самойлюкевич, Л. О. Забелло, І. А. Глібо, С. В. Дєньгаєва, О. А. Зимовець, О. П. Мазко, С. М. Прохорова

С 9 Методичний експрес: Інтегровані змістові лінії та шляхи їх реалізації на уроках англійської мови : Навчально-методичний посібник для студентів загальноосвітніх навчальних закладів. – Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2017. – 106 с.

Навчально-методичний посібник включає методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу за оновленими навчальними програмами з іноземних мов для 5-9 та 10-11 класів та комплекс завдань для вдосконалення комунікативних умінь усного та писемного мовлення з урахуванням чотирьох інтегрованих змістових ліній, а саме: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність», які спрямовані на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях та подолання фрагментарності навчання. У посібнику зроблено акцент на компетентнісному, інтегрованому, комунікативно-діяльнісному та особистісно-орієнтованому підходах до навчання англійської мови. Посібник призначений для вчителів англійської мови загальноосвітніх навчальних закладів та студентів педагогічних спеціальностей вишів.

ББК 81.2 АНГЛ я71
УДК 811.111 (075.2)

ЗМІСТ

Передмова	4
Методичні рекомендації	9
Розділ 1. Інтегрована змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток»	15
Розділ 2. Інтегрована змістова лінія «Громадянська відповідальність»	47
Розділ 3. Інтегрована змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність»	65
Розділ 4. Інтегрована змістова лінія «Здоров'я і безпека»	90

ПЕРЕДМОВА

Реформування іншомовної освіти назустріч Новій українській школі передбачає концептуальні зміни у педагогічній культурі вчителів, які нерідко віддані традиційним методам і навчанню за підручником. Сучасні методичні підходи розглядають комунікативну та пізнавальну діяльність учнів на уроці іноземної мови з точки зору результативності навчального процесу, акцентуючи діяльнісний потенціал кожного учня. На практиці це означає набуття засобами іноземної мови таких знань, умінь та ставлень, які необхідні у повсякденному житті. Учень бере активну участь у процесі навчання, вчиться працювати самостійно та разом з іншими учнями, здобуває досвід само- та взаємооцінювання, аналізу та планування власної пізнавальної діяльності. Засвоюючи нові знання з іноземної мови, учень спирається на міждисциплінарні знання, що були засвоєні раніше, і на базі нової інформації конструює нові знання, з наступним застосуванням їх у нових комунікативних ситуаціях, для розв'язання проблем, прийняття рішень, обговорення тих чи інших тверджень, аргументування власної точки зору.

Цілісність навчальної діяльності та її результатів досягається через інтеграцію навчання. Інтеграція спрямована на формування в учнів ключових та загальнопредметних компетентностей. Планування інтеграції в школі здійснюється у процесі розвитку навчальної програми, а також у ході планування навчально-виховної діяльності.

Однією з необхідних умов забезпечення інтеграції навчального процесу є наявність інтегрованих змістових ліній, тобто соціально значущих міжпредметних тем, що сприяють формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому та розвивають здатність застосовувати знання у різних ситуаціях. Навчання за

інтегрованими змістовими лініями реалізується через організацію навчального середовища, навчальні предмети, творчу роботу та позакласну навчальну діяльність.

За концепцією Венцковського, на яку нині спирається, зокрема, польська школа, виокремлюють чотири аспекти інтеграції: 1) інтеграція на рівні діяльності, тобто способи, якими інтегрують предмети, наприклад, виконання різноманітних навчальних дій, пов'язаних з темою /тематичним малюнком (лічити, малювати, заспівати, описати тощо); 2) інтеграція, пов'язана з креативними методами та формами, наприклад: мозковий штурм, відігрівання сценки, стратегічні ігри, техніки швидкого запам'ятовування; 3) інтеграція на організаційному рівні, тобто як організувати навчальний простір для найкращого засвоєння теми; 4) інтеграція на рівні змісту, тобто як зробити так, щоб теми гармонійно доповнювали одна одну, сприяли вивченню повної картини світу, однак не повторювалися (див. <http://osvitanova.com.ua/posts/1080>).

З метою ознайомлення вчителів англійської мови з інноваційними технологіями вдосконалення комунікативних умінь учнів на засадах інтегрованого навчання пропонуємо навчально-методичний посібник «Методичний експрес: Інтегровані змістові лінії та шляхи їх реалізації на уроках англійської мови». Цей посібник створений викладачами кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті Навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені І. Я. Франка (І. В. Самойлюкевич, О. П. Мазко, С. В. Деньгаєва, О. А. Зимовець, С. М. Прохорова) спільно з учителями англійської мови (Л. О. Забелло, І. А. Глібко). Він призначається для вчителів англійської мови та студентів мовних спеціальностей педагогічних

університетів. Навчально-методичний посібник започатковує серію навчально-методичних матеріалів «Методичний експрес» для забезпечення навчального процесу з дисципліни «Методика навчання англійської мови».

Посібник містить методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу з іншомовної освіти у 5-9 та 10-11 класах та зразки завдань для вдосконалення комунікативних умінь усного та писемного мовлення з урахуванням чотирьох інтегрованих змістових ліній, передбачених оновленими програмами з іноземних мов, а саме: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність». Зазначені інтегровані змістові лінії спрямовані на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях та подолання фрагментарності навчання. У посібнику зроблено акцент на компетентнісному, інтегрованому, комунікативно-діяльнісному та особистісно-орієнтованому підходах до навчання англійської мови.

Посібник розроблено за результатами досвіду викладання англійської мови та методики навчання іноземних мов у Житомирському державному університеті імені Івана Франка та Житомирській гуманітарній гімназії № 1 у процесі реалізації програми безперервного професійного розвитку для викладачів та вчителів іноземних мов. У навчально-методичному змісті посібника враховані сучасні принципи підготовки та професійного розвитку вчителів англійської мови, сформульовані в рамках спільного проекту Міністерства освіти і науки України та Британської Ради в Україні «Шкільний вчитель нового покоління».

Посібник складається з чотирьох змістових модулів, укладених згідно з інтегрованими змістовими лініями, і розглядається як

система, яка охоплює всі види діяльності студентів з вивчення англійської мови як в аудиторії під час практичних занять, так і під час самостійної роботи, що полегшує використання його студентами і викладачами. Зміст посібника розроблено таким чином, щоб допомогти студентам оволодіти англійською мовою на рівні B2, що необхідно для освітньо-професійного рівня бакалавра. Він охоплює професійний і академічний акцент, містить комунікативні ситуації, наближені до реального життя, та завдання, спрямовані на розвиток ключових життєвих умінь 21-го століття, включаючи вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології. Автори посібника також пропонують рекомендовану літературу для кожного модуля, посилання, список основної використаної літератури.

Матеріали, що подані в навчально-методичному посібнику, були апробовані з 127 учасниками двох літніх шкіл професійного розвитку, проведених викладачами кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті Житомирського державного університету імені Івана Франка спільно з учителями Житомирської гуманітарної гімназії № 1 та Житомирського міського ліцею при ЖДТУ для вчителів англійської мови Житомирської області та студентів мовних педагогічних спеціальностей ЖДУ імені Івана Франка протягом 2016-2017 років. Відгуки та побажання вчителів і студентів відіграли значну роль у внесенні відповідних змін щодо змісту кожного розділу, що зробило навчально-методичний комплекс таким, що відповідає потребам сьогодення. Матеріали, подані у посібнику, можуть використовуватися викладачами для розробки додаткових навчально-методичних матеріалів в межах освітніх програм і стандартів вищої та середньої освіти.

Автори будуть щиро вдячні за відгуки, зауваження і побажання щодо покращення змісту навчально-методичного посібника та його

структури, що допоможе подальшій роботі авторів над серією матеріалів «Методичний експрес».

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У 2017-2018 навчальному році розпочалася реалізація оновлених програм з іноземних мов для 5-9 та 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. У цих програмах визначено мету та зміст базової загальної середньої освіти, котрі забезпечуються та створюються на ідеях оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми. Особливістю нового навчального змісту є те, що він передбачає розгортання навчально-виховного процесу не тільки за традиційною тематикою ситуативного спілкування, але й за чотирма *інтегрованими змістовими лініями*, а саме: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність», які спрямовані на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях та подолання фрагментарності навчання.

Методичне підґрунтя для навчання іноземної мови, що сприяє реалізації інтегрованих змістових ліній, становлять визначальні *підходи*: компетентнісний, інтегрований (міжпредметний), комунікативно-діяльнісний і особистісно зорієнтований. Відповідно до *компетентнісного* підходу, результатом навчання має стати сформованість ключових і предметних компетентностей. *Інтегрований* підхід зумовлює спрямованість освітнього процесу на комплексне сприйняття світу учнем через встановлення між предметних зв'язків. *Комунікативно-діяльнісний* підхід орієнтує організацію навчального процесу з іноземної мови на забезпечення активної, особистісно значущої, усвідомленої комунікативної діяльності. *Особистісно зорієнтований* підхід передбачає спрямованість освітнього процесу передусім на плідний розвиток

особистості кожного школяра, розкриття його здібностей, побудову індивідуальної освітньої траєкторії учня.

Реалізація зазначених підходів має свої особливості в основній школі, які відбиваються у різних аспектах організації освітнього процесу з іноземної мови. Тому для надання допомоги вчителям щодо врахування змін у програмах під час календарного планування підготовлено наступний методичний коментар.

- Навчальні програми з іноземних мов не встановлюють порядок вивчення тематики ситуативного спілкування у рамках навчального року, а лише вказують на зміст, вивчення якого є об'єктом тематичного і семестрового контролю. Вчителі можуть обирати послідовність розкриття навчального матеріалу в межах окресленої тематики, але так, щоб не порушувалась логіка його опрацювання.
- Навчальні програми з іноземних мов містять низку тем і питань, що безпосередньо пов'язані з проблематикою інтегрованих змістових ліній. Програми не обмежують смислове та лінгвістичне наповнення інтегрованих змістових ліній, а лише пропонують орієнтовні шляхи їх реалізації. Учителі можуть наповнити новим міжпредметним змістом й інші теми, створювати альтернативні можливості для поєднання різних знань та умінь, а також навчальних методів з метою формування ключових життєвих компетентностей та досягнення цілісності навчальної програми й навчального процесу відповідно до потреб певного класу.
- Вчитель вільний у виборі додаткової навчально-методичної літератури й може застосовувати таку, що найкраще реалізує його методику навчання та компетентнісний потенціал предмету «Іноземні мови». Програма не обмежує самостійність

та творчу ініціативу вчителя, передбачаючи гнучкість у виборі та розподілі навчального матеріалу відповідно до потреб учнів та обраних засобів навчання.

- Важливим чинником розвитку ключових життєвих компетентностей є *інтегрованість змісту* уроку іноземної мови, яка передбачає:

(1) проблемність змісту висловлювань на уроці, що стимулюють дискусію, обговорення, пошук різних джерел інформації, зіткнення думок і переконань;

(2) пов'язаність змісту уроку з реальним світом;

(3) практичну цінність інформації, що має знаходити підтвердження через реальні факти, у змодельованих на уроці ситуаціях.

- Ключові компетентності можна розвивати щодня через відповідні *форми роботи*, які відображають комунікативно-діяльнісний підхід до навчально-виховного процесу. Для цього потрібно використовувати:

(1) *інтерактивні методи*, які забезпечують активну діяльність учнів у процесі опанування навчального матеріалу;

(2) *кооперативне навчання*, в якому формуються соціальні вміння, лідерські якості та скорочується відстань між учителем та учнем;

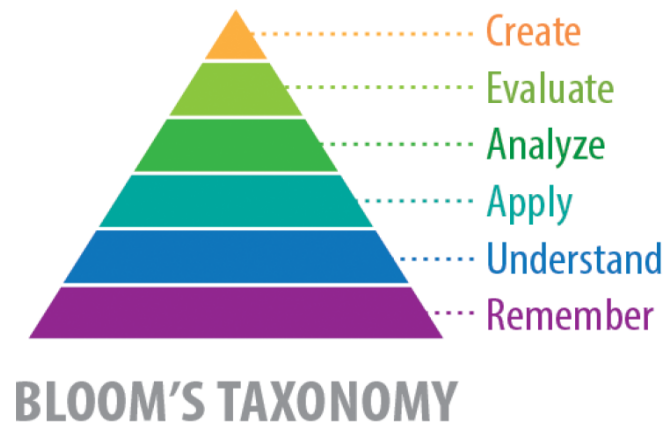
(3) *рольові та ділові ігри*, які переносять учнів у таке бажане доросле життя, допомагають побачити світ і себе у ньому, підвищують самооцінку і попит на нове;

(4) *проектні технології*, завдяки яким в учні формується проектне мислення, почуття відповідальності та досвід цілеспрямованої співпраці, вони вчаться застосовувати

знання на практиці, працювати в команді над конкретним завданням, презентувати свої результати;

- (5) *методи «змішаного навчання»*, які поєднують у собі традиційне й дистанційне навчання та найбільш відповідають інтересам і уподобанням учнів, які живуть у період стрімкого інформаційно-технологічного розвитку суспільства та володіють комп'ютерною грамотністю;
  - (6) *вихід за межі класу на екскурсію або на «польове дослідження»*, що допоможе переконати учнів у сенсі навчання, мотивує й активізує до пізнання нового. Для того, щоб така форма роботи мала максимальний ефект, важливо, щоб її завершенням стало осмислення побаченого й почутого у вигляді учнівських презентацій, відгуків, рефлексивних нотаток, заповнення листів спостереження тощо;
  - (7) *звернення до досвіду учнів*, що гарантує перетворення кожного учня на справжнього учасника навчально-виховного процесу, співтворця й конструктора нових знань;
  - (8) відповідні форми оцінювання, а саме: *самооцінювання*, яке формує здатність до самоаналізу, спостережливості за собою, вміння бачити та визнавати перед собою власні помилки; *взаємооцінювання*, що виховує відкритість до критики з боку інших, здатність відсторонювати об'єкт від суб'єкта оцінювання, вміння слухати, аналізувати й порівнювати.
- Під час планування уроків інтегрованого характеру вчитель іноземної мови повинен упорядковувати навчальні цілі в залежності від складності розумових дій над матеріалом. Наприклад, користуючись таксономією когнітивних цілей Б.

Блума (див. рис. 1), вчитель може пропонувати вправи та завдання, які б не обмежували учнів трьома рівнями когнітивних процесів низького порядку (знання, розуміння та застосування), а поступово виводили б їх на найвищі рівні когнітивних процесів (аналіз, оцінка та творення).

Рис. 1. Таксономія когнітивних цілей Б. Блума

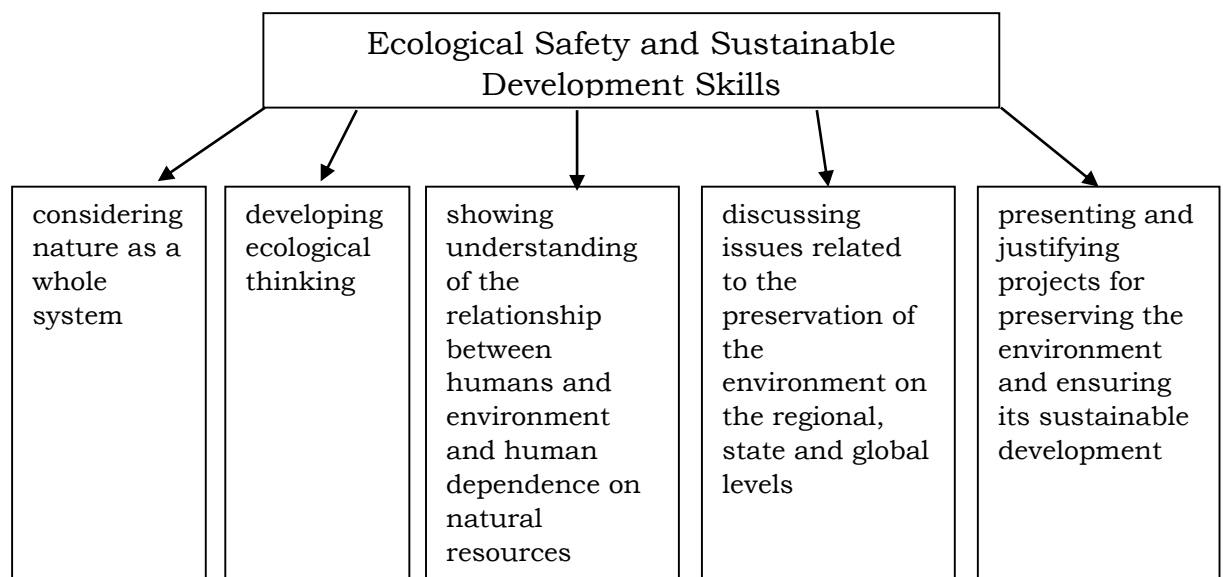
На кожному етапі вчитель формулює цілі навчання, але не з погляду педагога як дидактичні цілі (формувати, удосконалювати тощо), а з погляду учня - як очікувані результати діяльності (learning outcomes) (учень умітиме, зможе тощо). Складена матриця цілей повинна відповідати всім рівням когнітивних процесів. Таке планування занять має декілька переваг:

- (1) знаючи цілі навчання, учитель упорядковує їх, визначаючи першочергові, базові, а також, порядок засвоєння матеріалу й подальші перспективи роботи над ним;
- (2) знання вчителем конкретних цілей дає можливість пояснити учням орієнтири в їх спільній роботі;
- (3) Чітке формулювання цілей, які виражені через результати діяльності, піддається надійному та об'єктивному оцінюванню.

- Для успішної реалізації інтегрованих змістових ліній важливою є співпраця вчителів іноземних мов з учителями інших предметів. Для цього у школі слід створювати умови й можливості для тісної взаємодії та підтримувати професійний взаєморозвиток вчителів з метою здійснення різних способів інтеграції: міжпредметних зв'язків, комбінування предметів, мультидисциплінарної інтеграції.

РОЗДІЛ 1. Інтегрована змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток»

Інтегрована змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування в учнів екологічної свідомості, відповідальності та соціальної активності, усвідомлення важливості сталого розвитку та готовності брати участь у вирішенні питань збереження навколишнього середовища та розвитку суспільства. Реалізація цієї змістової лінії передбачає сприймання учнями природи як цілісної системи; розвиток екологічного мислення засобами іноземної мови; розуміння взаємозв'язку людини і навколишнього середовища та її залежності від природних ресурсів; готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням довкілля на рівні свого регіону, держави та на глобальному рівні; уміння презентувати та обґрунтовувати проекти, спрямовані на збереження навколишнього середовища та забезпечення його сталого розвитку, іноземною мовою [1, с. 7-8]. Загальні уміння, на розвиток яких доцільно зорієнтувати учнів під час вивчення іноземної мови в рамках цієї змістової лінії, представлено нами на рис. 1.1.

Рис.1.1. Загальні уміння, формування яких передбачено в рамках інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток»

Загальні вміння, в свою чергу, поділяються на окремі вміння екологічної безпеки та сталого розвитку (ecological safety and sustainable development subskills), які формуються наскрізно в рамках вивчення різних тем протягом всього курсу навчання у середній школі. Розподіл окремих вмінь згідно з тематикою ситуативного спілкування висвітлено у навчальних програмах з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов для 5-9 класів [1, с. 9-14] та 10-11 класів [2, с. 8-11].

При формуванні вмінь, зазначених вище, слід враховувати ієрархію розумових процесів та рівнів когнітивних умінь, представлену у таксономії Б. Блума, починаючи від навичок та вмінь нижчого рівня (розуміння, використання) та завершуючи вміннями мислення високого рівня (оцінювання, створення). Таким чином, опираючись на програми з іноземної мови та таксономію Б. Блума, представимо структуру умінь екологічної безпеки та сталого розвитку англійською мовою, формування яких передбачається в процесі вивчення іноземної мови у середній школі (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Розподіл комунікативних умінь за інтегрованою змістовою лінією «Екологічна безпека та сталий розвиток» та тематикою ситуативного спілкування

Grade	Topic	Subskills	Level of Cognitive Skills according to Bloom's Taxonomy
5	Leisure Time	to explain the importance of cleaning up after oneself in recreation sites; to give examples from own experience	UNDERSTANDING APPLYING ANALYZING

5	Nature	to consider nature as a whole system	UNDERSTANDING
5	Native Place	to explain the relationship between humans and environment and human dependence on natural resources	UNDERSTANDING
5	School Life	to discuss participation in school ecological activities	ANALYZING EVALUATING
6	Shopping	to describe the rules of an ecological consumer and plan one's shopping according to these rules	REMEMBERING UNDERSTANDING APPLYING
6	Travelling	to discuss the benefits of ecological means of transport	ANALYZING EVALUATING
6	Ukraine	to suggest measures for improving the environmental situation in Kyiv	CREATING
7	Me, My Family and My Friends	to give examples of one's own family contribution to sustainable development	APPLYING ANALYZING
7	Health Care	to discuss environmental issues concerning human life and health	ANALYZING EVALUATING
7	Ukraine	to discuss issues related to the preservation of the environment on the regional and state levels	ANALYZING EVALUATING

8	Lifestyles	to plan one's everyday actions to protect the environment and conserve resources	APPLYING ANALYZING
8	Great Britain/ the USA	to describe the types of eco-tourism	REMEMBERING
8	Ukraine	to make the list of destinations for eco-tourism in their own region	ANALYZING EVALUATING
9	Nature and Weather	to develop an action plan for environmental school events	EVALUATING CREATING
9	Science and Technology	to present and justify projects for preserving the environment and ensuring its sustainable development	EVALUATING CREATING
10	Me, My Family and My Friends	to discuss life quality and values	ANALYZING EVALUATING
10	Meals	to evaluate the benefits of organic products	ANALYZING EVALUATING
10	Nature and Weather	to be aware of cause-and-effect relationships between humans, society and nature	UNDERSTANDING
		to give arguments for the need of a responsible attitude to the environment	EVALUATING

10	Science and Technology	to discuss the importance of modern communication and computer technology to solve environmental problems	ANALYZING EVALUATING
10	School Life	to make a school community action plan aimed at protecting the environment and saving resources	APPLYING ANALYZING
11	Me, My Family and My Friends	to discuss life quality and values	ANALYZING EVALUATING
		to explain the necessity of humane treatment of animals	UNDERSTANDING
11	Meals	to analyze and create the diet plan according to the energy cost of one's own organism	ANALYZING EVALUATING CREATING
11	Leisure Time	to present and justify projects to preserve the environment and ensure sustainable development	EVALUATING CREATING
11	Art	to present and justify art projects to preserve the environment and ensure sustainable development	EVALUATING CREATING
11	Science and Technology. Nature and Environment	to analyze the impact of technological progress on human life and the environment	ANALYZING EVALUATING

11	Travelling	to analyze the advantages and disadvantages of different types and forms of tourism in terms of their environmental impact	ANALYZING EVALUATING
11	Jobs and Professions	to analyze own desires and needs in the context of choice of future profession	ANALYZING EVALUATING

Оскільки формування будь-яких умінь здійснюється у діяльності, вчителю потрібно підібрати такі види діяльності, які б відповідали тематиці уроку, вимогам до рівня володіння англійською мовою у певному класі, індивідуальним особливостям учнів тощо. Підбір методів та засобів залежить від мети уроку, рівня учнів, професійних вмінь та якостей вчителя, методичного забезпечення і технічного оснащення школи та багатьох інших факторів. У цьому посібнику ми більш детально зупинимось на використанні одного із потужних сучасних засобів навчання – інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ). Вибір ІКТ для формування вмінь екологічної безпеки та сталого розвитку зумовлений наступними чинниками:

1. Згідно з програмами з іноземних мов однією із ключових компетенцій, якими мають володіти учні 21 століття, є інформаційно-цифрова компетентність, яка передбачає володіння наступними вміннями: вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; спілкуватись іноземною мовою з використанням ІКТ; критично застосовувати ІКТ для пошуку, обробки, аналізу та препарування інформації відповідно до поставлених завдань [1, с. 8].

2. На необхідність володіння усіма громадянами цифровою компетентністю (Digital Competence) наголошується і в документі Ради Європи «DigComp: Рамка цифрової компетентності». Цифрова компетентність включає в себе 5 напрямків (areas): 1) інформаційна грамотність (information and data literacy); 2) вміння спілкування та співпраці (communication and collaboration); 3) вміння створення цифрового контенту (digital content creation); 4) інформаційна безпека (safety); 5) уміння розв'язувати проблемні завдання (problem solving) [3].

3. Використання ІКТ сприяє формуванню та розвитку вмінь мислення високого рівня (за таксономією Б. Блума), оскільки саме робота з комп'ютерними програмами передбачає включення цілого комплексу розумових процесів (аналіз, синтез, порівняння, оцінювання, класифікація, конструювання тощо) [4].

4. Згідно з основними правилами екологічної безпеки та сталого розвитку, сучасна людина повинна економити природні ресурси та використовувати якомога менше паперу, хімічних речовин, енергії тощо, замінюючи їх при можливості матеріалами у цифровому форматі. Це передбачає, зокрема, оплату послуг через Інтернет, спілкування онлайн, використання електронних навчальних матеріалів тощо [5]. Отже, застосування ІКТ на уроках іноземної мови повністю відповідає принципам екологічної безпеки та сталого розвитку і наглядно демонструє учням моделі поведінки у сучасному багатогранному світі. Розглянемо зразки застосування ІКТ-базованих технологій формування вмінь екологічної безпеки та сталого розвитку.

1.1. ІКТ-базована технологія «Цифрове оповідання» (“Digital Storytelling”)

Цифрове оповідання, на відміну від традиційного, містить в собі елементи мультимедіа, такі як аудіо, відео, анімацію, картинки та текст у цифровому форматі. Навчальне цифрове оповідання має відповідати наступним вимогам: 1) мати загальну мету; 2) містити точку зору оповідача; 3) включати в себе проблемне запитання або декілька запитань; 4) бути цікавим за змістом; 5) містити чіткий та якісний аудіо-текст; 6) мати швидкість оповідання, зручну для слухача; 7) включати в себе виразну звукову доріжку (музику або звуки, які доповнюють основний текст оповідання); 8) мати високоякісні картинки, відео та інші елементи мультимедіа; 9) не містити занадто багато деталей, які переобтяжують розуміння змісту оповідання; 10) мати грамотну мову [6]. Проте, цифрові оповідання можуть відрізнятись за своєю структурою і не обов'язково містити всі типові елементи, наприклад, аудіо-текст або музику.

Для створення цифрових оповідань зазвичай використовують графічні, аудіо-, відео-редактори, програми для створення презентацій в режимі оффлайн (Windows Movie Maker, Microsoft Power Point, Audacity, Adobe Photoshop, Microsoft Photo Story 3 тощо) та онлайн-ресурси (WeVideo [7], Voki [8], StoryBird [9], Prezi [10], Zimmer Twins [11], UtelStory [12] на інші).

Також останнім часом набули популярності мобільні додатки, як от Snapchat [13], InShot [14], Video Editor Pro [15], Quik [16], VivaVideo [17] тощо. Наведемо приклад застосування технології для формування вмінь екологічної безпеки та сталого розвитку в 11 класі.

ІКТ-базована технологія	«Цифрове оповідання»
Очікувані результати	Учні <i>усвідомлюють</i> важливість наголошення на проблемах охорони навколишнього середовища, <i>вміють</i> досліджувати проблеми довкілля, <i>представляти</i> результати дослідження у власних

	проектах та обговорювати шляхи вирішення цих проблем.
Мета	Формувати вміння презентувати та обґрунтовувати власні проекти у вигляді цифрового оповідання, пов'язані зі збереженням довкілля та забезпеченням його сталого розвитку
Рівень розумових процесів	Оцінювання, творення
Тематика ситуативного спілкування	Leisure Time
Цільова аудиторія	11 клас
Тривалість	Урочна робота - 35 хвилин, позаурочна робота – 2-3 дні

Хід виконання

1. Учням пропонується подивитись цифрове оповідання “The Story of a Plastic Bag”, створене вчителем за допомогою мобільного додатку InShot. Перед переглядом учні роблять припущення щодо змісту оповідання. Далі учні дивляться відео (див. рис. 1.2.), перевіряють свої припущення, обговорюють зміст відео та пропонують можливі продовження цього цифрового оповідання.

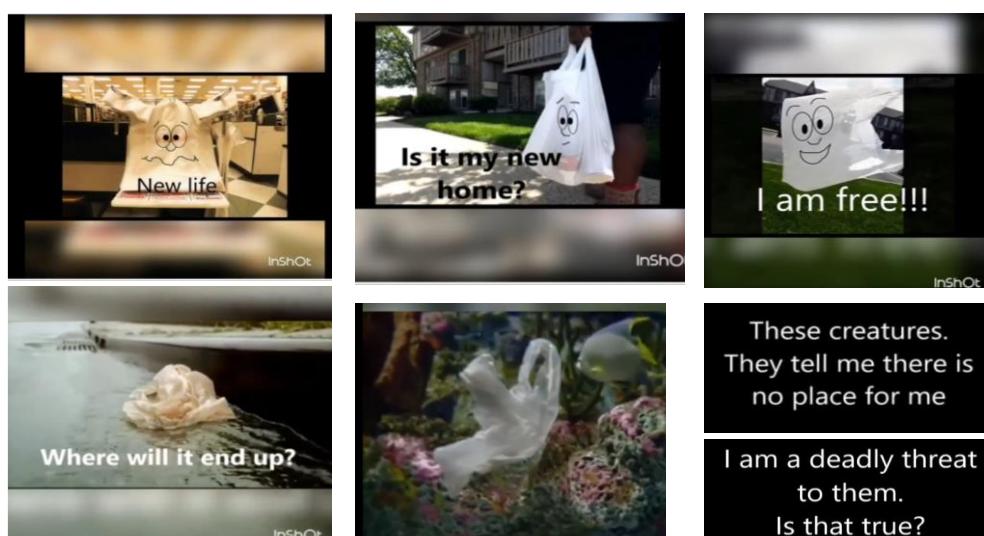

Рис.1.2. Скріншоти відеофранментів “The Story of a Plastic Bag”

2. Учні переглядають ще одне цифрове оповідання про жінку, яка у свій вільний час робить сумки та гаманці зі старих пластикових пакетів та демонструє технологію їх виготовлення [18]. Після перегляду учні обговорюють відео та діляться власним досвідом переробки пластикових виробів (пакетів, пляшок тощо).

3. Вчитель інформує учнів, що їх домашнім завданням буде створити цифрове оповідання на тему, пов'язану з проблемами навколишнього середовища. Вчитель пояснює структуру цифрового оповідання та кроки для його створення, використовуючи матеріали онлайн курсу “Powerful Tools for Teaching and Learning: Digital Storytelling” [19].

4. Вчитель проводить інструктаж щодо роботи з мобільними додатками Snapchat та InShot (див. рис. 1.3). Учні завантажують програми на свої телефони та роблять короткі пробні відео згідно з інструкцією вчителя.

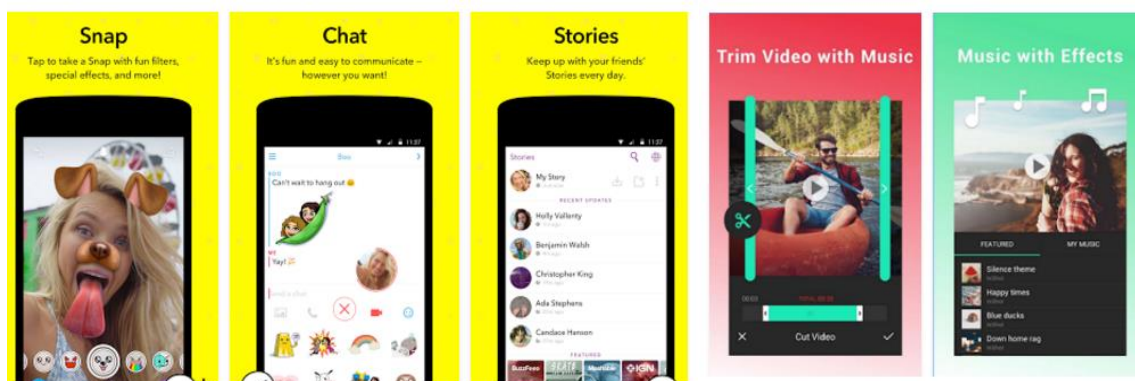

Рис.1.3. Скріншоти мобільних додатків Snapchat та InShot

У якості домашнього завдання учням пропонується передивитись додаткові приклади цифрових оповідань на екологічну тему [20, 21, 22, 23] та створити свої цифрові оповідання (у групах).

5. На наступному уроці учні презентують свої відео-роботи, обґрунтовують вибір теми проекту, обговорюють екологічні проблеми, які піднімаються у створених ними цифрових оповіданнях,

та намічають конкретні дії, які вони можуть зробити у свій вільний час для вирішення цих проблем.

Якщо учні уважно виконували інструкції вчителя на всіх етапах підготовки цифрового оповідання, то в результаті у них повинні сформуватись вміння презентувати та обґрунтовувати власні проекти у вигляді цифрового оповідання, пов'язані зі збереженням довкілля та забезпеченням його сталого розвитку. При цьому учні застосовували розумові дії на всіх рівнях, особливо оцінювання та творення.

1.2. ІКТ-базована технологія «Прослуховування нон-стоп» (“Loop Listening”)

Ця технологія передбачає багаторазове безперервне прослуховування аудіо фрагменту (вірша, пісні, джазового ритму, скоромовки, мікродіалогу тощо). Для створення подібних аудіо можна використовувати режим повтору в аудіо програвачі на комп'ютері або мобільному телефоні або створити один файл шляхом копіювання та «склеювання» ідентичних аудіо файлів у будь-якому аудіо редакторі.

Технологію можна використовувати як для індивідуальної роботи у навушниках, так і при фронтальному та груповому режимах роботи, використовуючи комп'ютер, плеєр або мобільний телефон та динаміки. Зокрема, під час групової роботи ефективними будуть наступні види діяльності: 1) змагання на відтворення (групи учнів слухають аудіо в режимі повтору та намагаються відтворити текст на папері, дошці або комп'ютері; перша група, яка представить варіант, ідентичний оригіналу, є переможцем); 2) змагання на розшифровку (групам даються картки зі словами, фразами або картинками, які пов'язані з текстом аудіо; учням потрібно під час прослуховування

розташувати картки у відповідному порядку); 3) тест на запам'ятовування (вчитель ставить пристрій для відтворення аудіо у куток кімнати або за дверима та включає аудіо дуже тихо; члени групи слухають аудіо по одному та відтворюють якийсь фрагмент іншим членам групи поки не буде відтворено весь аудіо трек) [24]. Наведемо приклад застосування технології для формування вмінь екологічної безпеки та сталого розвитку у 6 класі.

ІКТ-базована технологія	«Прослуховування нон-стоп»
Очікувані результати	Учні <i>знають</i> способи робити покупки екологічно та <i>вміють</i> аналізувати й планувати власні дії щодо здійснення покупок з урахуванням вимог екологічної безпеки та сталого розвитку.
Мета	Формувати вміння планувати свої покупки згідно з правилами еко-шопінгу
Рівень розумових процесів	Знання, розуміння, застосування
Тематика ситуативного спілкування	Shopping
Цільова аудиторія	6 клас
Тривалість	10 хвилин

Хід виконання

1. Вчитель запитує учнів, чи люблять вони ходити у супермаркет, які продукти купляють та куди вони зазвичай кладуть покупки.

2. Вчитель інформує учнів, що вони будуть слухати джазовий ритм, показує їм картинки, які ілюструють цей джазовий ритм (див. рис.1.4.) та просить здогадатись, про що саме у ньому йдеться. Учні роблять свої припущення.

3. Учні прослуховують джазовий ритм “Refuse the Bag” [25] у режимі нон-стоп, перевіряють свої припущення та розташовують

картинки відповідно до послідовності фраз, які відповідають картинкам. Потім вони у групах відтворюють фрази джазового ритму та записують його на дошці, папері або комп'ютері, наприклад:

When you go to the store,

Refuse the bag.

Bring your own,

Recycle, reuse.

Рис 1.4. Картинки до джазового ритму “Refuse the Bag”

4. Учні порівнюють записаний ними текст джазового ритму з оригіналом, читають його хором та індивідуально під музику. Потім група додає рухи до кожної фрази та показує джазовий ритм перед класом.

5. Учні разом з учителем обговорюють, яких ще правил потрібно дотримуватись, щоб бути справжнім екологічним покупцем, та наскільки вони дотримуються цих правил.

У результаті виконання завдань в учнів сформуються вміння планувати свої покупки згідно з правилами еко-шопінгу на рівні знання, розуміння та застосування отриманих знань.

1.3. ІКТ-базована технологія «Гейміфікація» (“Gamification”)

Гра є потужним засобом підвищення мотивації учнів до навчання, розширення їх кругозору, формування їх вмінь і навичок, в тому числі й пов'язаних з екологічною безпекою. Останнім часом

з'явився термін «гейміфікація», під яким розуміють використання ігрових елементів та технік у неігровому контексті [26]. В освітньому середовищі такими елементами можуть бути різноманітні рейтинги, бали, медалі, символи (фішки, кружечки, смайлики тощо), дошки пошани, віртуальна ігрова валюта тощо. Комп'ютерні ігри є особливо привабливим засобом навчання серед учнів 21 століття, які комфортно почувають себе у цифровому світі та віртуальній реальності. Наведемо приклад застосування ігрових технологій для формування вмінь екологічної безпеки та сталого розвитку в 7 класі.

ІКТ-базована технологія	«Гейміфікація»
Очікувані результати	Учні <i>знають</i> , що вони, їх друзі та члени їх сімей можуть зробити для збереження природних ресурсів і <i>вміють</i> аналізувати та оцінювати свою діяльність з точки зору її впливу на навколишнє середовище.
Мета	Формувати вміння наводити приклади внеску своєї родини у сталий розвиток
Рівень розумових процесів	Застосування, аналіз
Тематика ситуативного спілкування	Me, My Family and My Friends
Цільова аудиторія	7 клас
Тривалість	25 хвилин

Хід виконання

1. Учитель запитує в учнів, наскільки вони вважають себе екологічно свідомими та що вони вкладають у це поняття. Потім вчитель говорить учням, що сьогодні вони спробують визначити, ступінь своєї екологічної свідомості за допомогою ігор, у тому числі комп'ютерних, та наприкінці уроку отримують медалі.

2. Учитель пропонує учням обговорити, що може зробити навіть дуже ледача людина для збереження світу, в якому ми живемо: а) не встаючи з дивану; б) в межах свого помешкання; с) за межами свого будинку. Для цього учні поділяються на 3 групи за допомогою пазлу, який вони складають. Відповідно до картинки, яка утвориться, група має обговорити одне з трьох вищенаведених питань. Потім групи обмінюються своїми ідеями та вносять додаткові пропозиції.

3. Учні ознайомлюються з путівником «The Lazy Person's Guide to Saving the World» на веб-сайті, де надаються корисні поради щодо питань, які обговорювали учні, наприклад:

Things you can do from your couch:

- Save electricity by plugging appliances into a power strip and turning them off completely when not in use, including your computer.
- Don't print. See something online you need to remember? Put it down in a notebook or better yet a digital post-it note and spare the paper.
- Turn off the lights. Your TV or computer screen provides a cosy glow, so turn off other lights if you don't need them, etc.

Things you can do at home:

- Air dry. Let your hair and clothes dry naturally instead of running a machine.
- Take short showers. Bathtubs require gallons more water than a 5-10 minute shower.
- Compost – composting food scraps can reduce climate impact while also recycling nutrients.
- Recycling paper, plastic, glass & aluminium keeps landfills from growing.
- Buy minimally packaged goods, etc.

Things you can do outside your house:

- Shop local. Supporting neighbourhood businesses keeps people employed and helps prevent trucks from driving far distances.
- Bike, walk or take public transport. Save the car trips for when you've got a big group.
- Use a refillable water bottle and coffee cup.
- Bring your own bag when you shop.
- Take fewer napkins, etc. [5].

4. Учні перевіряють свої припущення та роблять самооцінку того, на якому рівні екологічної свідомості вони знаходяться: першому ("Sofa Superstar"), другому ("Household Hero") чи третьому ("Neighbourhood Nice Guy").

5. Далі учням пропонується порівняти самооцінку з оцінкою «експерту». Для цього учні грають у комп'ютерну гру "How Green Are You?" [27], в який потрібно знайти та відповісти на запитання, які заховані у кімнатах будинку (див. рис.1.5.). Після того як учні знайдуть та дадуть відповіді на всі запитання, комп'ютер дає оцінку, наскільки учень турбується про збереження ресурсів і навколишнє середовище та надає деякі рекомендації.

Рис.1.5. Скріншоти комп'ютерної гри "How Green Are You?"

6. Для застосування на практиці отриманих порад учні грають у комп'ютерну гру "Clean and Green" [28], де потрібно зібрати сміття у кімнаті та відсортувати його по різних контейнерах: папір, пластик та метал, скло та компост (див. рис.1.6.).

Рис.1.6. Скріншоти комп'ютерної гри "Clean and Green"

7. Наприкінці уроку учні отримують медалі "Sofa Superstar", "Household Hero" або "Neighbourhood Nice Guy" (див. рис.1.7.) за підсумками власної самооцінки, результатів комп'ютерних ігор та як нагорода за активність на уроці.

У процесі виконання комп'ютерних ігрових завдань в учнів формуватимуться вміння наводити приклади внеску своєї родини у сталий розвиток, аналізувати та оцінювати свою діяльність з точки зору її впливу на навколишнє середовище.

Рис.1.7. Зразки медалей, які отримують учні

1.4. ІКТ-базована технологія «Веб-квест» (“Webquest”)

Веб-квест – це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету [29]. Як правило, веб-квест розробляють у формі веб-сайту або однієї веб-сторінки. У мережі Інтернет можна знайти багато веб-квестів на різні теми та з різних предметів, тому на уроці вчитель може скористатись готовим веб-квестом, якщо він відповідає меті та завданням уроку та влаштовує вчителя з методичної точки зору. В іншому випадку вчитель може створити власний веб-квест за допомогою спеціалізованих веб-сайтів [30, 31, 32, 33] або навіть у програмах пакету Microsoft Office (Word, Power Point, Publisher, Excel), якщо є можливість перейти за посиланнями на ресурси Інтернету. Будь-який веб-квест має наступну структуру:

- вступ (Introduction);
- завдання (Task);
- процес виконання (Process);
- оцінювання (Evaluation);
- висновки (Conclusion) [34].

Іноді до складу веб-квесту входять додаткові елементи, як-от домашня сторінка (Home), список посилань (Credits), результати (Products), сторінка вчителя (Teacher’s Page) тощо. Веб-квести можуть бути як короткочасні (розраховані на 1-3 заняття), так і довготривалі (розраховані на декілька тижнів або цілий семестр) [35, с. 54-56]. Наведемо приклад застосування технології для формування вмінь екологічної безпеки та сталого розвитку в 10 класі.

ІКТ-базована технологія	«Веб-квест»
Очікувані результати	Учні <i>усвідомлюють</i> вплив діяльності школи на навколишнє середовище та які заходи потрібно вжити для поліпшення екологічної ситуації в

	межах та навколо школи, <i>вміють</i> аналізувати онлайн-ресурси з теми, робити спостереження за діяльністю шкільної громади та оцінювати її з точки зору впливу на навколишнє середовище, працювати в групах і представляти результати дослідження, надавати рекомендації щодо зменшення негативного впливу школи на довкілля.
Мета	Формувати вміння розробляти план дій шкільної громади, спрямований на захист довкілля та збереження ресурсів
Рівень розумових процесів	Застосування, аналіз
Тематика ситуативного спілкування	School Life
Цільова аудиторія	10 клас
Тривалість	Урочна робота - 20 хвилин, позаурочна робота – 2-3 тижні.

Хід виконання

1. Учитель ставить учням декілька вступних запитань, які стосуються повсякденного шкільного життя та одночасно торкаються проблем екологічної безпеки та сталого розвитку, наприклад: Do you turn off the light when you leave the classroom? Do you throw the rubbish in the school yard? How long is the water running when you wash your hands in the school canteen or in the toilet? In what bags do you usually take your school lunch (plastic, paper, glass, etc.)? Учні відповідають на запитання та обмінюються думками стосовно того, чи все їх влаштовує у школі з точки зору забезпечення сталого розвитку та впливу на довкілля.

2. Учитель говорить учням, що сьогодні у них є шанс змінити екологічну ситуацію на краще. Вони проведуть дослідження, наскільки діяльність їхньої школи впливає на навколишнє середовище, та нададуть рекомендації дирекції та всьому колективу

школи стосовно того, що потрібно зробити для покращення ситуації. Для цього їм пройти веб-квест “Eco-Engineers!” [36]. Учні виходять на сторінку веб-квесту за посиланням та ознайомлюються з завданнями (див. рис. 1.8).

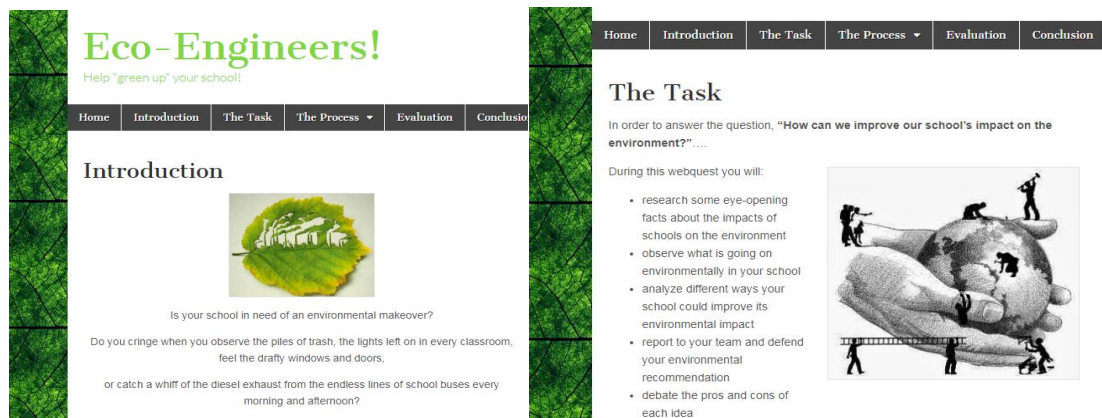

Рис. 1.8. Структура веб-квесту “Eco-Engineers”: вступ та завдання

3. Клас ділиться на команди по 4 учня. Члени команди обирають собі одну з чотирьох ролей: 1) гідро-інженер (він досліджуватиме витрати води у школі); 2) інженер-енергетик (він аналізуватиме витрати тепла та електроенергії); 3) інженер по транспорту (він вивчатиме вплив транспорту навколо школи); 4) інженер по відходам (він зробить моніторинг щодо організації прибирання та переробки сміття у школі) (див. рис.1.9.). Кожен учень-експерт вивчає своє завдання, ознайомлюється з веб-ресурсами, радиться з вчителем у разі необхідності.

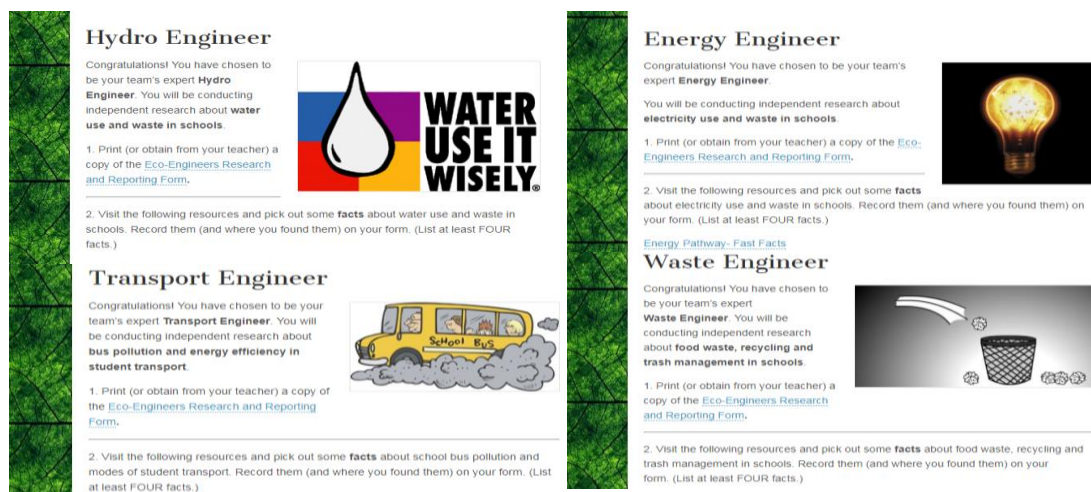

Рис.1.9. Структура веб-квесту “Eco-Engineers”: процес виконання

4. Наступний етап роботи над веб-квестом відбувається в позаурочний час. Кожен учень-експерт аналізує додаткову літературу та веб-сайти з теми, проводить спостереження в межах школи та заповнює форму звіту про результати дослідження (Eco-Engineers Research and Reporting Form), в яких він представляє найважливіші факти по темі, результати спостереження та рекомендації щодо поліпшення ситуації (див. рис.1.10).

Name: _____ Period: _____ Date: _____

Eco-Engineers Research and Reporting Form

I am a (check off one):
☐ Hydro Engineer   ☐ Electro Engineer   ☐ Thermo Engineer   ☐ Waste Engineer

1. Conduct research using the resources given to you. Keep notes on the most useful and impactful information in this chart:

Important Facts about this topic (cite your evidence- note where you found these facts and data!) [Find AT LEAST four facts]	Observation about my school (things you have noticed going on in your school- PROBLEMS and ISSUES) [Make AT LEAST three observations]	Recommendations for Improvement (what ideas did you find that could be implemented in your school?) [Make AT LEAST three suggestions]

Рис.1.10. Фрагмент форми звіту про результати дослідження

5. Після заповнення форми кожним учасником група зустрічається, обмінюється інформацією, аналізує рекомендації кожного учасника та обирає тільки одну найкращу рекомендацію для кожної ролі. У процесі цієї роботи учасники заповнюють форму командного співробітництва (Eco-Engineers Team Collaboration Form), фрагмент якої представлено на рис. 1.11.

Name: _____ Period: _____ Date: _____

Eco-Engineers Team Collaboration Form

I am a (check off one):
☐ Hydro Engineer   ☐ Electro Engineer   ☐ Transport Engineer   ☐ Waste Engineer

1. As your teammates report their facts, observations, and recommendations, make notes here. Then discuss the pros and cons of each idea as a group, and record the most useful thoughts.

Team Member	Recommendation	Pros	Cons
Hydro Engineer			
Electro Engineer			

Рис. 1.11. Фрагмент форми командного співробітництва

6. За результатами дослідження учні створюють групову презентацію за допомогою Інтернет-ресурсу Prezi [10], в якій вони висвітлюють наступні аспекти: імена та ролі кожного члену групи; важливі факти по чотирьом пунктам дослідження; екологічні проблеми в рамках школи, які потребують вирішення; шляхи розв'язку цих проблем.

Home	Introduction	The Task	The Process	Evaluation	Conclusion
Evaluation For a printable version of the rubric, click here: Eco-Engineers Webquest Evaluation Group members will receive an individual grade for their performance on criteria A and B (for completion of the Eco-Engineers Research and Reporting Form and the Team Collaboration Form .) • The group will receive a shared grade for criteria C-F, from their Prezi presentation .					
		Beginning 1	Developing 2	Accomplished 3	Exemplary 4
A. Ability to Evaluate from a Single Perspective (Research and Reporting Form)		Items are evaluated vaguely without strong tie to the given perspective	The given perspective is used to make simple distinctions	Multiple distinctions are drawn from the perspective and applied to the items	Complex nuance distinctions are derived from the perspective and applied
B. Ability to Achieve		Group	Group arrived at final ranking	Group able to agree but	Group consensus
C. Introduction		Title Slide Missing	Title Slide Included, but lacking title or group member names	Title slide included, member names present, lacking colorfulness or creative, catchy title	Title Slide includes all required information, is visually and creatively appealing
D. Important Facts		Facts section missing or incomplete	Facts given are disorganized, uncredited, or inconsequential in nature	Facts given are organized, properly credited, but lacking "punch".	Facts chosen satisfy all requirements of "3" and serve to motivate viewers to action.
E. School Problem Areas		Observations section missing or incomplete	Observations about school are disorganized and difficult to understand	Observations are organized but lacking "punch" or importance.	Observations chosen show understanding of environmental issues and are well organized.
F. Solutions		Solutions section missing or incomplete	Solutions section is disorganized and difficult to understand	Solutions are given but unsupported and unconnected to facts and problem areas	Solutions given are supported and connected to facts and problem areas
G. Appearance		Presentation lacks logical order and visual appeal	Presentation is organized by lacks visual appeal	Presentation is organized and contains some	Presentation is easy to understand and

Рис. 1.12. Зведена таблиця критеріїв оцінювання проходження веб-квесту "Eco-Engineers"

Посилання на презентацію надсилається вчителю, який оцінює її згідно з критеріями оцінювання, представленими у веб-квесті. Окрім презентації, також надається оцінка заповнення двох вищенаведених форм (див. рис. 1.12). Таким чином, кожен учень отримує індивідуальну оцінку за заповнення форм та групову оцінку за презентацію.

7. Учні та вчитель роблять загальні висновки за результатами дослідження, надсилають свої рекомендації директорові школи, намічають свій власний план дій щодо зменшення негативного впливу діяльності шкільної громади на навколишнє середовище. Подальшим кроком може бути ознайомлення з результатами дослідження органів районної та міської влади, а також проведення шкільних екологічних заходів на рівні міста. Підсумки роботи учнів

над веб-квестом та методичні рекомендації для колег оформлюються вчителем на відповідних сторінках веб-квесту (див. рис. 1.13).

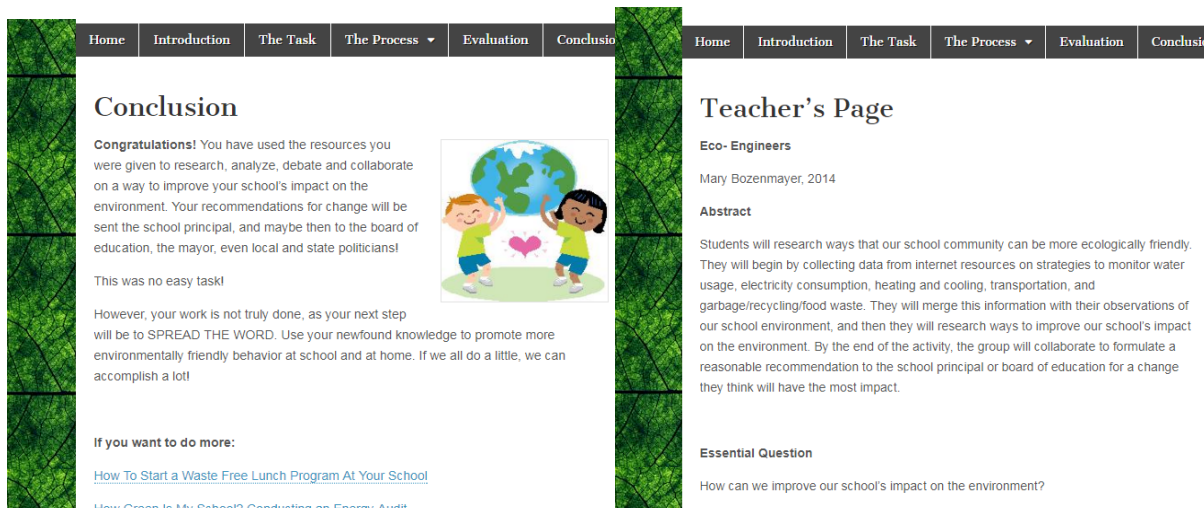

Рис. 1.13. Структура веб-квесту “Eco-Engineers”: висновки та сторінка вчителя

Якщо учні чітко виконували інструкції веб-квесту та ретельно виконували завдання на кожному з етапів, в результаті у них повинні сформуватись дослідницькі та проектувальні вміння, спрямовані на захист довкілля та збереження ресурсів в межах та навколо шкільного закладу. Крім того, в процесі дослідження учні будуть застосовувати розумові дії на всіх рівнях: згадування (знаходження та запам'ятовування фактів згідно своїх ролей), розуміння (повідомлення результатів дослідження іншим членам команди), застосування (використання отриманих даних для презентації результатів дослідження), аналіз (порівняння та знаходження позитивних та негативних сторін у рекомендаціях членів команди), оцінка (оцінювання власної роботи та роботи групи згідно з критеріями, наданими вчителем), створення (вибір оптимального плану дій щодо вирішення виявлених проблем).

1.5. ІКТ-базована технологія «Ведення блогу» (“**Blogging**”)

Термін «блог (blog)» є скороченням від словосполучення “web log”. Блог – це веб-сайт, який містить записи у формі журнальних статей

або сторінок щоденника, які регулярно додаються. Блоги можуть включати не тільки текстову інформацію, а й фотографії, аудіо та відео [35, с. 86-87]. Людей, які ведуть онлайн-щоденники, називають блогерами. Блоги можуть бути індивідуальними (наприклад, особистий блог учня, навчальний блог вчителя) та колективними (блог класу, блог окремої сім'ї, організації тощо), загальними чи тематичними.

Останнім часом блоги широко використовуються у дидактичних цілях. Вчителі створюють блоги для розміщення навчальної інформації та оголошень для учнів, батьків та колег, розповсюдження методичних матеріалів, проведення онлайн-дискусій, опитувань тощо. Учні можуть створити блоги для демонстрації своїх захоплень, інтересів та вмінь, висловлювання власних думок, презентації шкільних проектів, спілкування тощо. Наведемо приклад застосування технології для формування вмінь екологічної безпеки та сталого розвитку в 11 класі.

ІКТ-базована технологія	«Ведення блогу»
Очікувані результати	Учні <i>усвідомлюють</i> різні аспекти впливу науково-технічного прогресу на навколишнє середовище і життя людини, <i>вміють</i> аналізувати, висвітлювати та обговорювати наслідки цього впливу в процесі ведення свого блогу.
Мета	Формувати вміння аналізувати вплив науково-технічного прогресу на життя людини і довкілля
Рівень розумових процесів	Аналіз, оцінювання
Тематика ситуативного спілкування	Science and Technology. Nature and Environment
Цільова аудиторія	11 клас
Тривалість	Урочна робота - 35 хвилин, позаурочна робота – 3-4 тижні.

Хід виконання

1. Вчитель запитує учнів, наскільки людство, на їх думку, є залежним від досягнень науки і техніки та як науково-технічний прогрес (НТП) впливає на довкілля і життя людини. Учні обговорюють, які винаходи вони вважають найбільш важливими за останні сто років та як вони ставляться до людей, які свідомо відмовляються від використання сучасних технічних засобів (комп'ютерів, телевізорів, телефонів тощо), переїжджають у сільську місцевість або навіть у ліс, самі виробляють продукти харчування та предмети побуту, таким чином зводячи до мінімуму користування досягненнями науки і техніки.

2. Потім учні діляться на дві команди. Одна команда наводить приклади негативного впливу НТП на природу, інша команда намагається виділити позитивні аспекти впливу науки і техніки на навколишнє середовище. У процесі дискусії учні роблять висновок, який вплив НТП на життя людини і довкілля переважає.

3. Вчитель пропонує учням дослідити негативні та позитивні аспекти цього впливу більш детально. Для цього учні передивляються декілька тематичних блогів [37, 38, 39, 40, 41, 42] (див. рис. 1.14), які висвітлюють різні аспекти взаємодії людини і природи у епоху НТП, знайомлять з сучасними еко-винаходами, містять статті, в яких люди діляться власним досвідом життя згідно з принципами екологічної безпеки та сталого розвитку.

4. Учні в парах обговорюють блоги, з якими вони ознайомились, і статті, які їм найбільш сподобались. Учні також обирають одну із статей, пишуть до неї коментар та публікують його на сторінці блогу у розділі «Коментарі». За бажанням учні також можуть поставити позначку “Like” та поділитися статтею у соціальних мережах, в яких вони зареєстровані.

Read the rest of this entry »

It's only fair to share...

How much money can a solar roof save you in Zhytomyr'ska Oblast'?

Profit from your roof space: find local deals on solar in your area, eliminate your power bill, and join the solar revolution.

2017

Your Zip Code

Calculate My Savings!

Filed under: [Conservation](#), [Easy](#), [Effort](#), [Environment](#), [Green](#), [Home](#), [Reduce](#), [Waste](#) | Tags: [junk mail](#) | 4 Comments »

23 Jun **PPL Electric Energy Efficiency Rebates to Save Money** 2017 Posted by Norman F, June 23rd, 2017

8) Bottles that illuminate

Alfredo Moser, Brazilian, he invented a light bulb that works without electricity. Just a two-liter plastic bottle filled with water and bleach and each may have its light. free. The Solar Bottle Bulb uses the refraction of sunlight through the water. The bleach is used to clean and maintain the transparent bottle. Making an hole into the roof with a drill, you have to push the bottle into the hole and secure with polyester resin. The energy produced depends on the intensity of sunlight and varies from 40 to 60 watts lamp. It is an entirely ecological invention – says the BBC – is illuminating the world. It is already in use nearly a million homes, mostly cabins and homes in the suburbs of poor people.

9) Heating without gas or energy

Heat a room without consuming electricity or gas is the invention of the British journalist Dylan Winter, who has designed a do-it-

The main causes of, and how to reduce, food waste

Filed in Blog by Mrs Green on January 9, 2017 • 2 Comments

♥ Add article to favourites

This week I came across Appetiti; a food and beverage marketing platform for restaurants, cafes and hotels in SE Asia. They've started to look at food waste in both homes and commercially and discovered some pretty alarming statistics.

Fortunately, rather than just spend a few moments thinking how horrendous it is, Appetiti want to make a difference!

They're going to be raising awareness, not only to their users but their merchants, via social media channels and their blog.

And they invited me to join in.

green tech gazette

High Tech for Environmentalists

About Contributors Needed Contact

BREAKING NEWS Green Algae Used to Produce Green Hydrogen

Home / Sustainability / 3 Things You Didn't Know About Green Technology

3 THINGS YOU DIDN'T KNOW ABOUT GREEN TECHNOLOGY

Kevin June 3, 2016 Sustainability Leave a comment 3,513 Views

Рис. 1.14. Скріншоти еко-блогів

5. Вчитель запитує учнів, у кого з них є власний блог або веб-сайт та як вони ставляться до ведення власного екологічного щоденника. Учні разом зі вчителем обговорюють ті аспекти, які вони могли б висвітлювати та обговорювати у цьому щоденнику, наприклад: нові технологічні досягнення, спрямовані на збереження ресурсів та захист довкілля; вплив НТП на екологічну ситуацію у їхньому регіоні; власні ідеї та винаходи, пов'язані з охороною навколишнього середовища; приклади внеску своєї родини та друзів у сталий розвиток тощо.

6. Вчитель проводить інструктаж щодо створення власного блогу за допомогою онлайн-ресурсу Blogger [43]. Учні створюють домашню сторінку блогу та розміщують короткий запис про те, що нового вони дізнались сьогодні на уроці. Потім учні міняються місцями за

комп'ютером з іншими учнями та пишуть коментарі у блогах своїх однокласників.

7. В якості домашнього завдання учням пропонується зробити 2-3 більш ґрунтовні статті у власному блозі, ілюструючи їх фотографіями, посиланнями на корисні ресурси, відео чи аудіозаписами. Учні також повинні надати вчителю та однокласникам посилання на власний блог через E-mail, Skype чи соціальні мережі, а також ознайомитись зі статтями своїх однокласників та надати до них коментарі.

8. Через 3-4 тижні проводиться підсумковий урок, де учні презентують свої оновлені блоги, статті з коментарями вчителя та однокласників, розповідають про свої дослідження та діляться враженнями від процесу створення та ведення блогів. За бажанням можна провести конкурс блогів і визначити три найкращі блоги за результатами опитування чи голосування.

За умови якісного виконання завдань вчителя на всіх етапах реалізації технології в учнів мають сформуватись вміння аналізувати вплив науково-технічного прогресу на життя людини і довкілля. У процесі ведення блогів учні застосовуватимуть розумові дії високого рівня: аналіз (опрацювання інформації з теми дослідження, знаходження позитивних і негативних аспектів впливу НТП на навколишнє середовище), оцінювання (порівняння власного блогу з блогами, представленими однокласниками і в Інтернеті, надання коментарів до статей) та творення (написання статей у блозі, робота над дизайном блогу, обробка та представлення результатів дослідження, внесення власних пропозицій щодо зменшення негативного впливу НТП на довкілля та використання потенціалу НТП для покращення екологічної ситуації у світі).

Питання для професійного саморозвитку

1. Що розуміють під поняттями «екологічна безпека» та «сталий розвиток»?
2. Формування яких загальних та окремих умінь передбачено в рамках інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток»?
3. Яким чином здійснюється формування вмінь екологічної безпеки та сталого розвитку на уроках іноземної мови?
4. Які розумові процеси задіяні при формуванні в учнів умінь екологічної безпеки та сталого розвитку?
5. У чому перевага інформаційно-комунікаційних технологій для формування в учнів умінь екологічної безпеки та сталого розвитку на сучасному етапі розвитку суспільства?

Список використаних джерел:

1. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5-9 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>
2. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10-11 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2017/05/24/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8%2010-11/programi-inozemni-movi-10-11-10.05.2017.pdf>
3. DigComp. The Digital Competence Framework for Citizens [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>

4. Intel® Навчання для майбутнього. – К.: Видавництво "Нора-прінт", 2006. – 416с.
5. Sustainable Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/takeaction/>
6. Digital Storytelling. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://digitalstorytelling.coe.uh.edu/page.cfm?id=27&cid=27&sublinkid=31>
7. WeVideo [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wevideo.com/>
8. Voki [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voki.com/>
9. StoryBird [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://storybird.com/>
10. Prezi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prezi.com/>
11. Zimmer Twins [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zimmertwins.com>
12. UtelStory [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://utellstory.com/> тощо.
13. Snapchat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.snapchat.android>
14. InShot [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.camerasideas.instashot>
15. Video Editor Pro [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.zentertain.videoeditor>
16. Quik - Free Video Editor [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.stupeflix.replay>
17. VivaVideo: Free Video Editor [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.quvideo.xiaoying>
18. Recycled Purses. Make Eco - Green Purses from Plastic Bags!! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=hE7L6aiPL_s
19. Powerful Tools for Teaching and Learning: Digital Storytelling [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursera.org/learn/digital-storytelling/lecture/NBLbK/digital-storytelling-process>
20. Environmental Awareness (Digital Story Project) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=8SYs3pgHxeA>

21. Is Eating Locally More Sustainable? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=91KVOdaXejQ>
22. What really happens to the plastic you throw away - Emma Bryce [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=_6xlNyWPpB8
23. Food and Waste [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://digitalstorytelling.coe.uh.edu/search_dsresult.cfm?search_text=food+and+waste&search_year=&search_category=all+categories,
24. Environmental Conservation Jazz Chants [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://americanenglish.state.gov/activity-environmental-conservation-jazz-chants>
25. Refuse the Bag [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://americanenglish.state.gov/files/ae/refuse_the_bag.mp3
26. Gamification [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursera.org/learn/gamification/lecture/ttRjA/1-3-definition-of-gamification>
27. How Green Are You? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/ru/games/how-green-are-you>
28. Clean and Green [Електронний ресурс]. <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/ru/games/clean-and-green>
29. Курінна Л. В. Веб-квест як педагогічна технологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kurinna.jaivircrm.com/sites/default/files/%D0%92%D0%B5%D0%B1-%D0%BA%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82.docx>
30. QuestGarden [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://questgarden.com/>
31. Create WebQuest [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.createwebquest.com/>
32. Zunal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zunal.com/>
33. WebQuest.Org [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webquest.org/index-create.php>

34. What is a WebQuest? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.createwebquest.com/what-is-a-webquest>
35. Dudeney Gavin, Hockly Nicky. How to Teach English with Technology (with CD-ROM). – Pearson Education Limited, 2007. – 192 p.
36. WebQuest “Eco-Engineers!” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sciencehappenseveryday.com/webquest/?page_id=139
37. It’s Not Easy To Be Green [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://noteasytobegreen.wordpress.com/>
38. Eco Thrifty Living [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecothriftyliving.com/blog>
39. Easy Eco Blog [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.easyecoblog.com/>
40. Green Tech Gazette [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentechgazette.com/index.php/category/smart-technology/>
41. 10 Green Inventions, Simply Amazing! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ecobnb.com/blog/2014/02/10-green-inventions-incredible/>
42. My Zero Waste [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://myzerowaste.com/category/blog/>
43. Blogger [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.blogger.com

Список рекомендованих джерел

1. Hannam Joyce. Caring for Our Planet (with Audio-CD). – Oxford University Press, 2010. – 56 p.
2. ESL lesson plans for teaching environmental issues and problems. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eslflow.com/environmentlessonplans.html>
3. Environmental problems. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://esol.britishcouncil.org/content/teachers/lessons-and-activities/lesson-plans/environmental-problems>
4. ESL Lesson Plans about the Environment. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.esllibrary.com/esl-lesson-plans-for-earth-day/>
5. Environmental Issues – Online Quizzes, Games and Worksheets. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.esolcourses.com/topics/the-environment.html>

6. Speaking: A round table talk about the environment. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.onestopenglish.com/community/lesson-share/winning-lessons/speaking/speaking-a-round-table-talk-about-the-environment/145152.article>

7. Vocabulary and Activities: Environment. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.henry4school.fr/Environment/enviro.htm>

8. Teach English, Teach about the Environment [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.epa.gov/sites/production/files/2015-09/documents/tesol.pdf>

9. Environmental Lessons [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.teacher.org/lesson-plans/environmental/>

10. Green activities & Classroom Resources [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.teachervision.com/green-activities>

РОЗДІЛ 2. Інтегрована змістова лінія «Громадянська відповідальність»

Інтегрована змістова лінія «Громадянська відповідальність» передбачає формування відповідального члена громади та суспільства, який розуміє принципи й механізми їх функціонування [3]: принципи особистої автономії, забезпечення особистої свободи та ініціативи, відповідальності за наслідки власної дії, структурованості суспільства, публічності та загальної поінформованості, громадського співробітництва тощо. Реалізація лінії можлива через формування умінь визначати риси демократичного суспільства, презентувати свою роль у його розвитку; обговорювати свою громадянську позицію та свої погляди щодо різноманітних соціальних проблем як у власній країні, так і у світовому просторі; дискутувати про свою роль і місце у сучасному мультилінгвальному та полікультурному середовищі, обґрунтовуючи власні погляди конкретними прикладами із життя світової спільноти (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Загальні уміння, формування яких передбачено в рамках інтегрованої змістової лінії «Громадянська відповідальність»

Civic Responsibility Skills	to define features of a democratic society
	to present one's role in a democratic society
	to discuss one's civic position
	to discuss different social problems in Ukraine and in the world
	to discuss one's role in multilingual society
	to prove one's views with examples from real life

Згідно з навчальними програмами з іноземної мови формування та розвиток вмінь громадянської відповідальності (civic responsibility subskills) відбувається наскрізно у ході вивчення тематики

ситуативного спілкування, починаючи з 5-го класу й закінчуючи в 11-му, з урахуванням ієрархії розумових процесів та рівнів когнітивних умінь за таксономією Б. Блума.

Варто зауважити, що формування умінь починається від нижчих (lower order) рівнів розумових процесів до вищих (higher order). Часто зазначені процеси збігаються на різних рівнях, наприклад, у різних класах, що свідчить про їх взаємозумовленість (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Розподіл комунікативних умінь за інтегрованою змістовою лінією
«Громадянська відповідальність» та тематикою ситуативного
спілкування**

Grade	Topic	Subskills	Level of Cognitive Skills according to Bloom's Taxonomy
5	Me, My Family and My Relatives	to talk about duties in the family	REMEMBERING
		to give examples of helping each other in the family	ANALYZING
5	Travelling	to show understanding of the necessity to live together	UNDERSTANDING
		to demonstrate understanding of cultural diversity	APPLYING
5	Native Place	to give examples of a family's participation in the life of a community	ANALYZING
5	Holidays and Traditions	to compare holidays and traditions in different countries	UNDERSTANDING
5	School Life	to understand the need to cooperate	ANALYZING
6	Me, My Family and	to explain the choice of personal symbols	UNDERSTANDING

	My Relatives		
6	Sports	to identify personal likes in sports	ANALYZING
6	Travelling	to plan a village/ town/ city tour	CREATING
6	The Ukrainian Language	to compare typical for different countries norms of verbal and non-verbal behavior (communication)	UNDERSTANDING
6	Ukraine	to compare Kyiv with other European capitals	UNDERSTANDING
6	School Life	to show/ express tolerant attitude towards SEN (special educational needs) pupils	APPLYING
7	Me, My Family and My Relatives	to compare family traditions	UNDERSTANDING ANALYZING
7	Health Care/ Safety	to give advice about how to behave during the epidemic	EVALUATING
7	Cinema and Theatre	to explain how to behave in cultural establishments	UNDERSTANDING
7	Sports	to give examples of famous sportsmen's influence on physical education and sports	ANALYZING
7	Great Britain/ the USA	to ask about rules of behavior in European countries	REMEMBERING ANALYZING
7	Ukraine	to talk about basic historic and cultural monuments in Kyiv	REMEMBERING
		to make a list of behavior rules during the excursion	EVALUATING

7	School Life	to suggest ideas for class/ school participation in the life of a community	CREATING
8	Lifestyles	to describe one’s lifestyle and to choose priorities	REMEMBERING
		to evaluate recreation infrastructure of a community	ANALYZING EVALUATING
8	Mass Media	to identify reliability of information	ANALYZING
8	Music	to explain behavior rules in cultural establishments	UNDERSTANDING
8	Literature	to discuss the diversity of literary heritage	ANALYZING EVALUATING
8	Great Britain/ the USA	to show understanding of cultural diversity and living in peace	APPLYING
8	Ukraine	to show the understanding of cultural diversity and living in peace	APPLYING
		to discuss civic position and personal views on different social problems in one’s own country and in the world	ANALYZING EVALUATING
8	School Life	to stick to the “no hate speech” principle	UNDERSTANDING APPLYING
		to discuss school rules	ANALYZING EVALUATING
		to debate over one’s role and place in modern multilingual environment	EVALUATING
9		to plan one’s life trajectory	CREATING

	Me, My Family and Friends	to formulate personal values and attitudes	CREATING
9	Mass Media	to demonstrate basics of media literacy	APPLYING
		to identify reliability of information	ANALYZING
9	Youth Culture	to express one's attitude towards diversity of youth subcultures and movements	APPLYING
9	Science and Technology	to discuss one's role in technological (information) society	EVALUATING
9	Great Britain/ the USA	to show the understanding of cultural diversity and living in peace	APPLYING
9	Jobs and Professions	to voice one's choice of a future profession	APPLYING
		to project one's professional activity, taking into consideration personal and societal needs	ANALYZING CREATING
10	Me, My Family and Friends	to be aware of human rights and tolerance	UNDERSTANDING
		to identify life skills necessary for improving one's character	ANALYZING
		to discuss the values of modern families	EVALUATING
10	Painting	to express one's emotions and feelings caused by works of art	APPLYING
10	School Life	to analyze relationships among peers	ANALYZING

		to discuss and compare ways of reducing aggression and violence in teenage environment in Ukraine and Great Britain/ the USA	EVALUATING
10	Jobs and Professions	to evaluate one's skills when reaching a goal set	EVALUATING
11	Me, My Family and Friends	to be aware of tolerant attitude towards views and beliefs of others	UNDERSTANDING
		to demonstrate understanding of young people's rights and obligations	APPLYING
11	Leisure Time	to discuss participation in youth clubs	EVALUATING
		to critically evaluate the role of media in a community	EVALUATING
11	Travelling	to demonstrate understanding of the value of cultural diversity and living in peace	APPLYING
11	Ukraine in the World	to be aware of Ukraine's role in international organizations	UNDERSTANDING
		to demonstrate one's civic position in terms of social challenges	APPLYING ANALYZING
11	School Life	to be aware of international educational programmes	UNDERSTANDING
11	Jobs and Professions	to identify one's priorities and to plan	ANALYZING

		ways of reaching professional success	
--	--	---------------------------------------	--

Педагогічною умовою й сучасним засобом ефективного розвитку комунікативних умінь за інтегрованою змістовою лінією «Громадянська відповідальність» слугують медіаосвітні технології. Медіаосвітні технології передбачають цілковиту зміну навчального процесу (його форми, структури, способів, засобів і методів навчання) і форми подачі навчального матеріалу, характерним для яких є використання великої кількості носіїв інформації (кіно-, теле-, відеофільмів, CD-ROM, DVD, телепрограм, інтернет-сайтів), інтерактивних текстів та гіпертекстів, комп'ютеризованих практикумів, електронних кейсів тощо. Такі технології уможливають комп'ютерно-опосередковане спілкування різними мовами, дозволяють дистанційно керувати процесом навчання іноземних мов, забезпечують його необхідним навчальним інструментарієм, полегшують доступ до автентичних матеріалів, сприяють створенню мотивації у відповідності з особливостями інформаційного суспільства, готують молоде покоління до життя в умовах 21-го століття тощо. Застосування медіатехнологій в межах інтегрованої змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє розвитку критичного та креативного мислення, вчить сприймати, розуміти інформацію, усвідомлювати її достовірність, збагачувати соціальний досвід учнів як громадян суспільства, водночас стимулюючи їх навчальну автономію та рефлексію.

Розглянемо зразки застосування медіаосвітніх технологій формування комунікативних умінь за інтегрованою змістовою лінією «Громадянська відповідальність».

2.1. Медіаосвітня технологія «Хмара зі слів» (“Word Cloud”)

Ця технологія є способом візуалізації великого за обсягом тексту, який дозволяє виявити слова, що найчастіше згадуються у певному тесті: чим більший курсив слова, тим частіше воно використовується. Ця технологія є ефективною у роботі з учнями переважно візуального навчального стилю (visual learning style). «Хмара зі слів» може бути використана з метою аналізувати, порівнювати, оцінювати зміст уроку, передбачати його тематику, здійснювати самооцінку сформованості власних умінь тощо. Наведемо приклад застосування технології для розвитку громадянської відповідальності у 7 класі.

Медіаосвітня технологія	«Хмара зі слів»
Очікувані результати	Учні <i>знають</i> сімейні традиції та <i>вміють</i> порівнювати власні сімейні традиції із сімейними традиціями своїх однолітків
Мета	Формувати вміння порівнювати сімейні традиції на основі візуальних опор
Рівень розумових процесів	Розуміння/ UNDERSTANDING Аналіз/ANALYZING
Тематика ситуативного спілкування:	“Me, My Family and My Friends”
Цільова аудиторія	7 клас
Тривалість:	5 хвилин

Хід виконання:

1. На попередньому уроці учням пропонується скласти список сімейних традицій, характерних для їх родини (в електронному форматі).

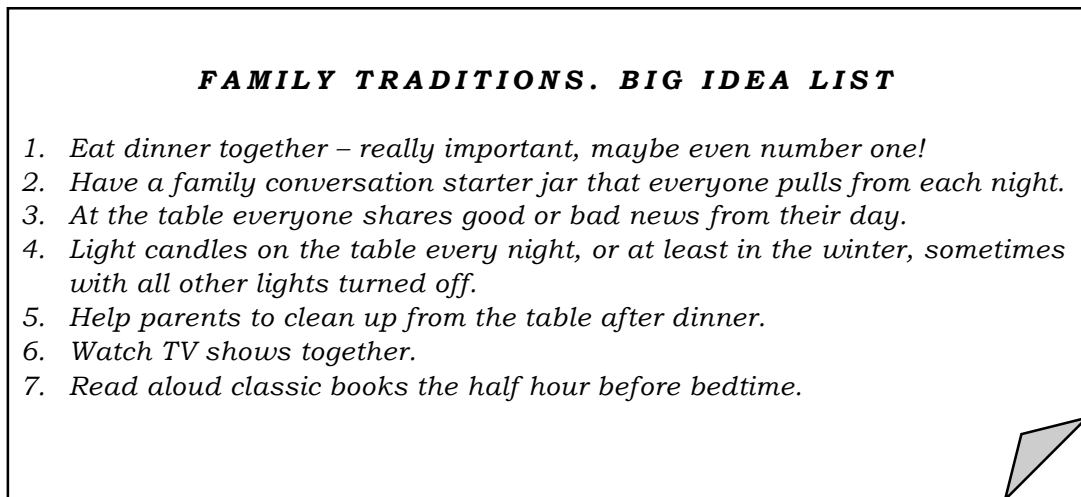
2. Учні отримують домашнє завдання використати онлайн генератор ABCya (http://www.abcya.com/word_clouds.htm) та:

- скопіювати та прикріпити заздалегідь складений список у відповідному вікні;

- створити «хмару зі слів»;
- зберегти отриманий малюнок, роздрукувати її або скопіювати його на флешку.

3. На наступному уроці окремі учні демонструють власні продукти, у той час як решта учнів повинні здогадатися, які традиції описав учень, поставити запитання та порівняти їх із власними. Учні також можуть використати створену власноруч «хмару зі слів» як візуальну підказку для розповіді про сімейні традиції.

Наведемо приклад опрацювання тексту «Family Traditions. Big Idea List» за допомогою медіаосвітньої технології «Хмара зі слів».

(Adapted from <http://anoregoncottage.com/family-traditions-holidays-and-throughout/>)

Рис. 2.1. «Хмара зі слів» за темою «Традиції моєї сім'ї»

Якщо робота на всіх етапах була ефективною, то в учнів мають розвинутися вміння порівнювати власні сімейні традиції із сімейними традиціями своїх однолітків.

2.2. Медіаосвітня технологія «Брендинг» (“Branding”)

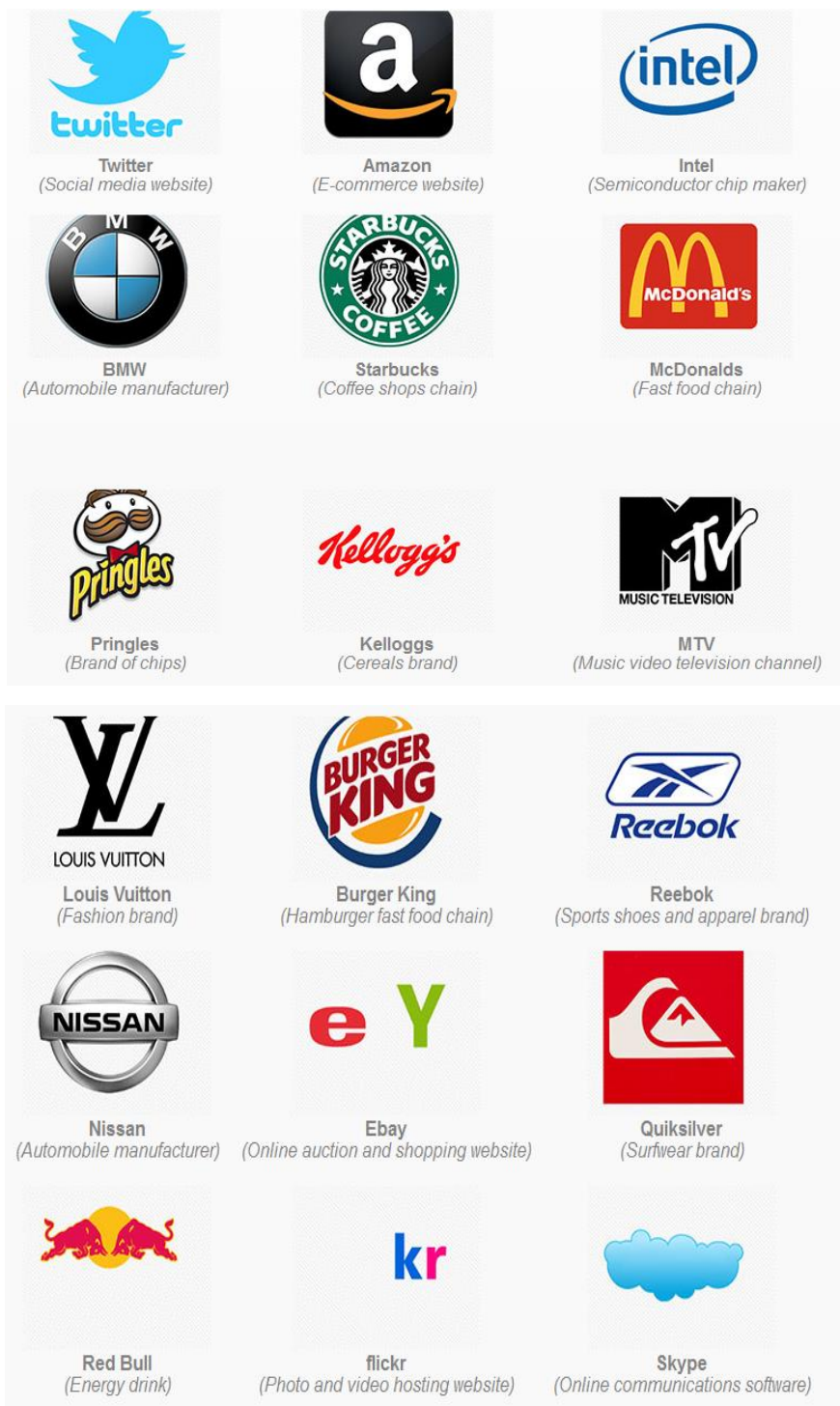
Основою цієї медіаосвітньої технології є використання корпоративних логотипів, талісманів або відомих брендів у поєднанні їх звуковим або музичним супроводом (наприклад, звук завантаження телефону «Nokia», пісня з реклами «Coca Cola», мелодія дзвінка у «Skype», звук вхідного повідомлення у «Facebook»). Ця технологія є ефективною у роботі з учнями переважно аудіального та візуального навчальних стилів (auditory and visual learning styles). Наведемо приклад застосування технології для розвитку громадянської відповідальності у 8 класі.

Медіаосвітня технологія	«Брендинг»
Очікувані результати	Учні <i>усвідомлюють</i> власні пріоритети та <i>вміють</i> обґрунтувати вибір особистих символів
Мета	Формувати вміння описувати власний стиль життя на основі аудіо-візуальних опор та визначати особисті пріоритети
Рівень розумових процесів	Оцінка/EVALUATING
Тематика ситуативного спілкування:	Lifestyles
Цільова аудиторія	8 клас
Тривалість:	30 хвилин

Хід виконання:

1. Учитель пропонує учням здогадатися, які бренди представлені на логотипах:

2. Працюючи у 4-х групах, учні розробляють презентацію PowerPoint на тему “Lifestyle”, обираючи логотипи, які відображають їх щоденне життя.

3. Кожна група демонструє продукт, водночас, учасники інших груп повинні здогадуються, як саме цей бренд характеризує їх стиль життя.

Якщо робота на всіх етапах була ефективною, то в учнів мають розвинутися уміння обґрунтувати вибір особистих символів.

2.3. Медіаосвітня технологія «Фото з підписом» (“Photos for Captions”)

Ця медіаосвітня технологія має на меті створення розповідей або їх елементів на основі використання презентації PowerPoint. Вона полягає у пошуку фотографій або зображень за тематикою спілкування та створення підписів до них у електронному форматі. Технологія «Фото з підписом» є ефективною у роботі з учнями переважно візуального навчального стилю (visual learning styles). Наведемо приклад застосування технології для розвитку громадянської відповідальності в 11 класі.

Медіаосвітня технологія	«Фото з підписом»
Очікувані результати	Учень <i>усвідомлює</i> позиції, права та обов’язки молоді в сучасному громадянському суспільстві
Мета	Формувати вміння демонструвати власну громадянську позицію
Рівень розумових процесів	Розуміння/ UNDERSTANDING
Тематика ситуативного спілкування:	Ukraine in the World
Цільова аудиторія	11 клас
Тривалість:	25 хвилин

Хід виконання:

1. Учні пропонується підібрати фотографії або зображення, котрі відповідають запропонованій вчителем тематиці ситуативного спілкування:

- voting

- volunteering
- picking up litter in the streets
- being respectful towards others and helping others
- living in a multicultural society

2. На основі запропонованих вчителем інструкцій учні створюють підписи до підібраних зображень у програмі PowerPoint.

Writing Captions Rules

- Do not begin with the words *a*, *an* or *the*.
- Use present tense to describe action in a photo.
- Give readers information they cannot get from just looking at a photo.
- A caption should complete the photo.
- Do not begin a caption with names.
- Captions should not repeat information contained in the lead.
- Name people only if they are important to the picture.
- Vary the way you begin captions:
  - prepositional phrases
  - infinitive-phrases
  - participial phrases
  - adjective phrases
  - questions
  - exclamations
  - play on words

Tips How to Author Your Captions

1. Insert speech bubbles using AutoShapes on the Drawing Toolbar (View > Toolbars > Drawing)
2. Add text by clicking inside the shape and typing.
3. Move the pointer using the yellow 'handle'.

Якщо робота на всіх етапах була ефективною, то в учнів мають розвинутися вміння демонструвати власну громадянську позицію.

2.4. Медіаосвітня технологія «Дубляж» (“Dubbing”) [1]

Дубляж є видом перекладу аудіовізуальних продуктів, при якому здійснюється повна заміна іноземного мовлення. Сутність цієї технології виявляється також в «озвучуванні» певних фрагментів, яке полягає у самостійному створенні мовленнєвого матеріалу. Наведемо приклад застосування технології для розвитку громадянської відповідальності у 9 класі.

Медіаосвітня технологія	«Дубляж»
Очікувані результати	Учень <i>усвідомлює</i> важливість інформації у суспільстві та <i>вміє</i> аналізувати її з точки зору різних громадянських позицій.
Мета	Формувати вміння відпрацьовувати різні варіанти поведінки в проблемних ситуаціях, аналізувати та аргументувати їх.
Рівень розумових процесів	Аналіз /ANALYZING Оцінка /EVALUATING
Тематика ситуативного спілкування:	Mass Media
Цільова аудиторія	9 клас
Тривалість:	35 хвилин

Хід виконання:

1. Учитель заздалегідь готує фрагменти телевізійних новин з всесвітньовідомих телеканалів (BBC, CNN, Euronews), які висвітлюють проблеми прав людини, та розподіляє ролі журналіста, учня, робітника фабрики, бізнесмена тощо.

2. Учні дивляться відео без звуку, «приміряють» ролі й працюють над озвучуванням свого уривка.

3. Після цього пропонується переглянути фрагменти із реальними учасниками у реальному режимі, що дає змогу учням порівняти свої висловлювання, коли вони були в ролі певного героя, із справжніми висловлюваннями, погодитися чи не погодитися з ними.

Якщо робота на всіх етапах була ефективною, то в учнів мають розвинутися вміння аналізувати інформацію з точки зору різних громадянських позицій.

2.5. Медіаосвітня технологія «PR кампанія»

Змістом цієї технології є обговорення конкретних питань або пропозицій та їх аргументування у процесі залучення учасників в предметно-комунікативну діяльність та ефективне мовленнєве тренування, у ході якого вони на основі власного життєвого досвіду та без попередньої підготовки розігрують сценки або ситуації, реалізуючи різноманітні соціальні функції. в усі види мовленнєвої діяльності у ході комп'ютерно-опосередкованої взаємодії. За умови, що технологія «PR кампанія» містить елементи рольової гри, вона повинна супроводжуватися певним планом дій, наприклад, створенням мотивації, узгодженням очікуваних результатів, представленням плану та правил гри, розподілом ролей, підготовкою до рольової гри, власне розігруванням та підведенням підсумків [2, с. 59]. Наведемо приклад застосування технології для розвитку громадянської відповідальності у 10 класі.

Медіаосвітня технологія	«PR кампанія»
Очікувані результати	Учень усвідомлює важливість «розумних» цілей та вміє формулювати їх конкретними, вимірюваними, досяжними, доречними й визначеними у часі.
Мета	Формувати вміння оцінювати свої здібності та можливості на шляху до поставленої мети.

Рівень розумових процесів	Аналіз /ANALYZING Оцінка /EVALUATING
Тематика ситуативного спілкування:	Jobs and Professions
Цільова аудиторія	10 клас
Тривалість:	40 хвилин

Хід виконання:

1. Класу пропонується розробити англomовне оголошення конкурсу на заміщення посади Президента шкільного парламенту, використовуючи зразок українською мовою (див. рис. 2.2.).

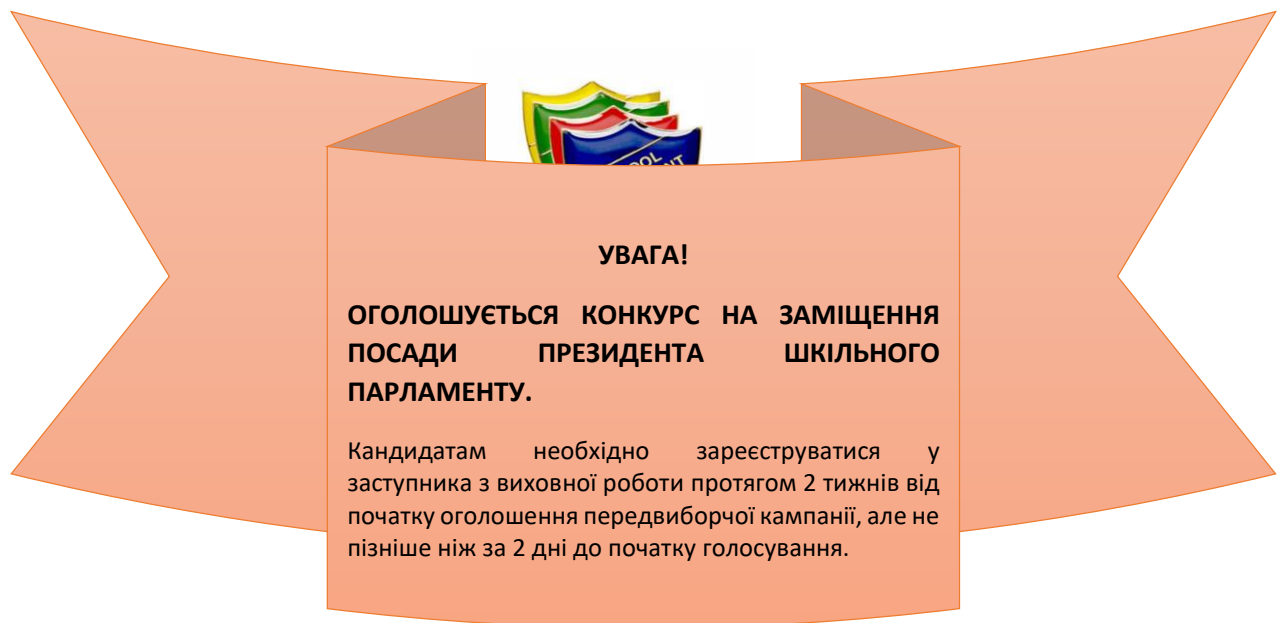

Рис. 2.2. Зразок оголошення з теми «Професії»

2. Учні розподіляються на дві групи: «кандидати» та «експерти».

3. Користуючись наявними в мережі Інтернет статутами учнівського самоврядування, група «кандидатів» складає перелік якостей/вимог до потенційного Голови Парламенту, а група «експертів» розробляє критерії «прийому на роботу» та готує спеціальні запитання для співбесіди.

4. Групи об'єднуються і знімають рекламне промо відео для проведення PR кампанії.

Якщо робота на всіх етапах була ефективною, то в учнів мають розвинутися вміння оцінювати свої здібності та можливості на шляху до поставленої мети.

Питання для професійного саморозвитку

1. У чому суть інтегрованої змістової лінії «Громадянська відповідальність»? До циклу яких предметів, на Ваш погляд, вона найбільш дотична?

2. Яким чином технологія «Хмара зі слів» сприяє розвитку вмінь громадянської відповідальності?

3. У якому класі, на Вашу думку, найдоцільніше використовувати медіаосвітню технологію «Фото з підписом»? Чому?

4. У межах якої теми, що вивчається у 5 класі, доцільно використовувати медіаосвітню технологію «Брендинг».

5. Яку медіаосвітню технологію Ви запропонували б для розвитку вмінь визначати достовірність інформації в межах теми «Засоби масової інформації» у 8 класі?

Список використаних джерел

1. Іць С. В. Педагогічні медіатехнології у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови : навч.-метод. посіб. / С. В. Іць. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2013. – 106 с.

2. Мазко О. П. Інтерактивні технології формування культури педагогічної взаємодії майбутнього вчителя іноземних мов : навч.-метод. посібник / О. П. Мазко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. – 96 с.

3. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5 – 9 класи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>

Список рекомендованих джерел до розділу

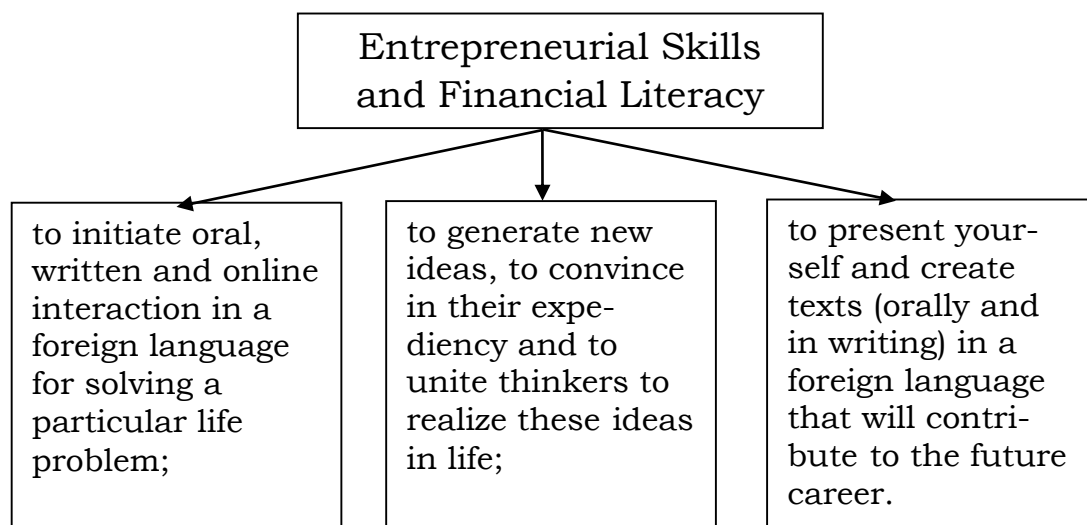
1. Кепплінгер Х.М., Ноель-Нойманн Е. Вплив мас-медіа // Публіцистика. Масова комунікація: Медіа-енциклопедія / За загал. ред. В.Ф.Іванова. — К. : АУП, ЦВП, 2007. — С. 53-103.
2. Медиаобразование сегодня: содержание и менеджмент/Под ред. А. В. Федорова. М. : Изд-во Гос. ун-та управления, 2002. – 79 с.
3. Столбникова Е.А. Развитие критического мышления студентов педагогического вуза в процессе медиаобразования. Таганрог: Изд-во Кучма, 2006. – 160 с.
4. Федоров А. В., Чельшева И. В., Новикова А. А. и др. Проблемы медиаобразования (научная школа под руководством А. В. Федорова). Монография. Таганрог: Изд-во Таганрогского государственного педагогического института, 2007. – 212 с.
5. Jones, S. G. (1995). CyberSociety: Computer-Mediated Communication and Community. – Thousand Oaks, California : Sage Publications.
6. Електронні вибори. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://games.ciconline.org/elections/>
7. ABCya. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.abcya.com/word_clouds.htm
8. Tagxedo – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tagxedo.com>
9. **Wordle**. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wordle.net>
10. Word Mosaic. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.imagechef.com/ic/word_mosaic/

РОЗДІЛ 3. Інтегрована змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність»

Інтегрована змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» передбачає розвиток кращого розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань, а саме: здійснення заощаджень, запозичення, інвестування, кредитування, страхування тощо [1].

Реалізація лінії можлива через формування умінь обговорювати окремі питання економічної та господарської діяльності, а також своєї ролі у сучасному технологічному середовищі, повідомляти про перспективи свого професійного вибору, готовність до прояву своєї обізнаності та свого ставлення до фінансових можливостей сучасних професій, пояснювати особливості ощадливості та грамотного розподілу фінансів/грошей (див. рис. 3.1.).

Рис. 3.1. Загальні уміння, формування яких передбачено в рамках інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність»

Згідно з навчальними програмами з іноземної мови формування та розвиток вмінь підприємливості та фінансової грамотності (entrepreneurial skills and financial literacy subskills) відбувається наскрізно у ході вивчення тематики ситуативного спілкування,

починаючи з 5-го класу й закінчуючи в 11-му, з урахуванням ієрархії розумових процесів та рівнів когнітивних умінь за таксономією Б. Блума.

Варто зазначити, що формування умінь починається відповідно до ієрархії розумових процесів та рівнів когнітивних умінь: від нижчих (lower order) до вищих (higher order). Однак, часто зазначені процеси збігаються на різних рівнях, наприклад, у різних класах, що свідчить про їх взаємозумовленість (див. табл. 3.1.).

Таблиця 4.1.

Розподіл комунікативних умінь за інтегрованою змістовою лінією «Підприємливість та фінансова грамотність» та тематикою ситуативного спілкування

Grade	Topic	Subskills	Level of Cognitive Skills according to Bloom's Taxonomy
5	Me, My Family and My Relatives	to tell about the expedient use of pocket money	REMEMBERING
		to demonstrate understanding of the value of work and diligence to achieve well-being	APPLYING
5	Food	to distribute funds for food	EVALUATING
		to make a list of purchases	CREATING
6	Shopping	to ask about the possibility of purchasing goods and ordering services on the Internet	REMEMBERING ANALYZING
		to interpret the function of money in society	UNDERSTANDING
		to identify its own rights and obligations as a consumer	ANALYZING

6	Travelling	to compare the cost of travel by various means of transport	ANALYZING
6	Great Britain/ the USA	to determine the approximate cost of staying in the country of study	EVALUATING
7	Cinema and Theatre	to discuss online booking options	UNDERSTANDING
8	Lifestyles	to discuss rationality of the purchase	UNDERSTANDING
8	Music	to discuss online booking options	UNDERSTANDING
9	Nature and Weather	to discuss the effective and rational use of natural resources	UNDERSTANDING
9	Jobs and Professions	to demonstrate awareness and attitude to the financial possibilities of modern professions	APPLYING
		to demonstrate understanding of the need to pay taxes as a component of civic responsibility	APPLYING
10	Me, My Family and Friends	to realize the need to be economical and use technology to improve the well-being of the family.	UNDERSTANDING
10	Food	to justify the usefulness of rational nutrition.	EVALUATING
10	Nature and Weather	to demonstrate understanding of the need to use energy-saving technologies.	APPLYING

10	Jobs and Professions	to discuss material criteria and motives for choosing a profession.	UNDERSTANDING
		to justify entrepreneurial competence, management of one's own life and career	EVALUATING
10	Sport and Leisure Time	to realize the limited resources of the family to meet personal needs.	UNDERSTANDING
10	Science and Technological Progress	to demonstrate understanding of the role of modern means of communication and computer technology in the development of monetary relations.	APPLYING
11	Me, My Family and Friends	to realize the need to be economical in housekeeping.	UNDERSTANDING
		to analyze and evaluate examples of charity from their own experience	ANALYZING
11	Food	to justify the usefulness of rational nutrition by providing relevant examples.	EVALUATING
11	Art	to correlate the possibility of visiting artistic events with one's own financial capacity.	EVALUATING
11	Travelling	to predict the amount of financial expenses while travelling	EVALUATING
11	Ukraine in the World	to demonstrate understanding of the importance of charity.	APPLYING

11	School Life	to discuss and evaluate financial perspectives for future education	UNDERSTANDING EVALUATING
11	Jobs and Professions	to evaluate the financial capabilities of modern professions.	EVALUATING
11	Science and Technologic-al progress	to analyze and evaluate ways of financing (for example, grants) for the development of science and technology.	ANALYZING EVALUATING

Підприємливість є наскрізною компетентністю, яку люди можуть застосовувати у всіх сферах життя, починаючи з турботи про власний розвиток, до активної участі в житті суспільства. Вона є необхідною для самореалізації та розвитку, активної громадянської позиції, суспільної інтеграції та працевлаштування в суспільстві. Розвиток підприємливості передбачає визначення можливостей для створення певних цінностей, розвиток креативних та змістовних ідей, використання власного бачення майбутнього, максимальне використання ідей та можливостей, оцінка наслідків впливу ідей, можливостей та дій. Людина повинна вірити в себе і продовжувати розвиватися, не втрачати концентрацію та не здаватися, зібрати необхідні ресурси та керувати ними, розвивати фінансові та економічні «ноу-хау», надихати інших, викликати в них ентузіазм. Для цього необхідно вміти діяти, ставити пріоритети, організовувати та проводити подальший контроль, приймати рішення, створювати команду, співпрацювати, навчатися в процесі діяльності[2,с.8].

Для розвитку підприємливості необхідні такі якості як впевненість у собі, міцність та стійкість, здатність до вирішення проблем та критичне мислення, креативне та інноваційне мислення, ціле покладання, ініціатива та емпатія.

Для формування підприємливості та фінансової грамотності на уроках іноземної мови доцільно використовувати такі дидактичні засоби, які сприяють розвитку цих якостей в учнів через ігрову діяльність. Прикладом таких засобів можуть бути рольові та ділові ігри. Їх застосування є традиційним, а також природним для процесу вивчення іноземної мови, оскільки комплексно впливає на розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви, всіх пізнавальних процесів. **Рольова гра** базується на розв'язанні конкретної, порушеної на уроці вчителем проблеми. Вона передбачає спонтанну поведінку учня, його реакцію на репліки інших людей, які беруть участь у цій ситуації. Саме в рольовій грі учень вільно імпровізує, виступає в ролі активного співрозмовника. Ігрові ситуації сприяють створенню особливого простору навчальної діяльності, у якому учень готується до вирішення життєво важливих проблем і реальних ускладнень, що відповідає завданню формування підприємливості та фінансової грамотності. **Ділова гра** є методом пошуку рішень в умовній соціально- або професійно-зорієнтованій проблемній ситуації. Елементами ділової гри є розподіл за ролями, змагання, особливі правила тощо. Ділова гра застосовується як метод активного навчання її учасників з метою вироблення у них навичок прийняття рішень в нестандартних ситуаціях, а також як засіб тестування здібностей.

Застосування ділових ігор під час навчання дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. У спеціально створених умовах учень має можливість сформувати світогляд, відстояти свою позицію. Характерними ознаками ділових ігор є: отримання результатів, спрямованих на розв'язання проблем за

короткий проміжок часу; зацікавленість учасників гри, а отже, й підвищена, порівняно з традиційними методами, ефективність навчання.

Розглянемо зразки застосування ігрових технологій формування в учнів підприємливості та фінансової грамотності.

3.1. Ігрова технологія: «Рольова гра-колажування» (“Collages”)

Ця технологія є одним з цікавих і продуктивних видів роботи, який розвиває в учнів кмітливість, уважність, винахідливість, уміння логічно і образно мислити, комбінувати. Колаж – це вільна творчість. Це гармонійне поєднання змісту і форми. Прийом колажування полягає у створенні композиції на певну тему, в основі якої закладена конкретна ідея. Колаж створюють за допомогою наклеювання на основу елементів різних матеріалів. При створенні колажів можна використовувати вирізки із газет, журналів, фотографії, написи, окремі букви, власні малюнки і написи, графічні ескізи, схеми, кольоровий папір тощо. Елементи рольової гри можуть застосовуватись як у процесі проектування колажів, так і на етапі презентації кінцевого продукту. Наведемо приклади застосування технології для розвитку підприємливості та фінансової грамотності у 6 класі.

Ігрова технологія	«Рольова гра-колажування»
Очікуванні результати	Учні <i>знають</i> , які місця відпочинку вони хочуть відвідати і чому та <i>вміють</i> обґрунтовувати свій вибір
Мета	Розвивати бачення майбутнього
Рівень розумових процесів	Analyzing/creating
Тематика ситуативного спілкування:	Travelling
Клас:	6
Тривалість:	30 хвилин

Хід виконання

1. На попередньому уроці учні отримують завдання підібрати та принести на урок наочність, необхідну для створення колажу.
2. Використовуючи заздалегідь підготовлений матеріал, на уроці учні отримують завдання індивідуально створити колаж про місця, які вони хочуть відвідати у майбутньому.
3. Закінчивши роботу, учні підписують власні колажі на звороті та розміщують їх на дошці або стінах класу.
4. Оглядаючи колажі, учні мають здогадатися, хто є автором колажу, та обґрунтувати свою здогадку.
5. Далі учням пропонується виконати ролі турагентів, які обирають туристичні маршрути, що об'єднують представлені на колажах місця, за географічною ознакою, та виготовити рекламну листівку, інформаційне оголошення.

Якщо робота на всіх етапах була ефективною, в учнів мають розвинутися вміння обґрунтовувати свій вибір.

3.2. Ігрова технологія: «Рольова гра-пісня» (“Sing a Song” Role Play”)

Використання зразків сучасних англомовних пісень є одним з ефективних факторів поживлення процесу викладання, оскільки вони вносять різноманітність у навчальний процес, викликають позитивні емоції та створюють високу мотивацію, що є надзвичайно важливим для опанування такої компетентності як підприємливість та фінансова грамотність. Пісні знижують психологічне навантаження учнів, підвищуючи їх емоційний тонус, розширюють лексичний запас, розвивають в учнів відчуття мови, знання її стилістичних особливостей та допомагають закріпити правильну артикуляцію та вимову звуків. Пісні допомагають краще засвоїти й

активізувати граматичні конструкції, уживані в іноземній мові та сприяють розвитку соціокультурної компетентності, створенню на уроці особливої атмосфери країни, мова якої вивчається, надаючи історичну ретроспективу, різні погляди на стосунки та цінності народів, мова яких вивчається. Наведемо приклади застосування технології для розвитку підприємливості та фінансової грамотності в 11 класі.

Ігрова технологія	«Рольова гра-пісня»
Очікуванні результати	Учні <i>усвідомлюють</i> роль грошей в житті людини та суспільства та <i>вміють</i> оцінити фінансову поведінку людини
Мета	формувати вміння аналізувати та оцінювати приклади доброчинності та марнотратства.
Рівень розумових процесів	Analyzing/evaluating/creating
Тематика ситуативного спілкування:	Я, моя родина, мої друзі
Клас:	11
Тривалість:	25 хвилин

Хід виконання

1. Перед прослуховуванням пісні учні дають відповідь на питання щоб вони зробили, якби виграли лотерею? Вчитель спонукає учнів до найбільш неординарних відповідей, пояснює їм, що означає вислів «статусні речі», наприклад приватний літак, лімузин, дорогий годинник. Кращі відповіді записуються на дошці.

2. Учням пропонується в парах обговорити, чи варто купувати статусні речі. Обговорення відбувається з усім класом.

3. Розпитайте учнів, чи є такі люди, які поведуться відповідним чином, та що учні про них думають.

4. Учням пропонується прослухати пісню про те, як деякі заможні люди марно витрачають гроші, але вони не переймаються цим. Учні розділяються на дві групи. Кожна група отримує слова одного з куплетів пісні та набір карток із зображенням статусних символів. Учні слухають пісню і вибирають картки відповідного до свого тексту.

Фрагмент пісні “Money Talks” (AC/DC) для групи 1

*Tailored suits, chauffeured cars
Fine hotels and big cigars
Up for grabs, up for a price
Where the red hot girls keep on dancing through the night
The claim is on you
The sights are on me
So what do you do
That's guaranteed
Hey little girl, you want it all
The furs, the diamonds, the painting on the wall*

*Come on, come on, love me for the money
Come on, come on, listen to the moneytalk
Come on, come on, love me for the money
Come on, come on, listen to the moneytalk*

Фрагмент пісні “Money Talks” (AC/DC) для групи 2

*A French maid, foreign chef
A big house with king size bed
You've had enough, you ship them out
The dollar's up - down, you'd better buy the pound
The claim is on you
The sights are on me
So what do you do
That's guaranteed
Hey little girl, you broke the laws
You hustle, you deal, you steal from us all*

*Come on, come on, love me for the money
Come on, come on, listen to the moneytalk
Come on, come on, love me for the money
Come on, come on, listen to the moneytalk*

Рис. 3.2. Зразки карток для ігрової технології «Рольова гра-пісня»

5. Після прослуховування пісні учням пропонують три блоки питань. Вони обговорюють один із запропонованих блоків в групах, обравши для себе роль конкретної людини, яка марно витрачає свої статки, або людини, яка, незважаючи на статки, веде скромний образ життя та займається доброчинністю обговорюють в класі одну із запропонованих блоків питань:

Money Issues

- Does money make the world go round?
- What's the best way of making lots of money?
- What would the world be like without money?

Rich vs Poor

- Do the rich and famous have a duty to help the poor?
- Should there be a limit on wealth?
- Are the rich happier?
- Should the rich pay taxes?
- What is the most expensive thing you have bought?

Personal Finances

- How would your life change if you were rich?
- Do you worry about money?
- Is money important to you?
- Would you help people you don't know if you became rich?
- Will you become rich?
- If you become rich, would you still study?
- Is it possible to stay the same after becoming rich?
- Would you rather be rich and ugly or poor and beautiful?

6. Учням пропонується скласти власний фрагмент пісні, який характеризує ту людину, від імені якої вони брали участь в обговоренні.

Якщо робота на всіх етапах була ефективною, в учнів мають розвинутися вміння оцінювати фінансову поведінку людини.

3.3. Ігрова технологія: «Ділова гра-проект» (“Simulation Project”)

Метод проектів є освітньою технологією, яка спрямована на здобуття учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку. Робота над проектом є практикою особистісно-орієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня, яка базується на його вільному виборі і враховує його інтереси. Навчальне проектування орієнтується на самостійну діяльність учнів, яку вони виконують впродовж визначеного відрізка часу. Технологія проектування передбачає розв'язання учнем або групою учнів проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого — інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості. Таким чином, суть проектної технології полягає в стимулюванні інтересу учнів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань. Наведемо приклади застосування технології для розвитку підприємливості та фінансової грамотності в 11 класі.

Ігрова технологія	«Ділова гра-проект»
Очікуванні результати	Учні усвідомлюють важливість ціле покладання та вміють спланувати етапи досягнення поставленої мети

Мета	Навчити аналізувати та оцінювати шляхи розвитку науки та техніки
Рівень розумових процесів	Analyzing/evaluating/creating
Тематика ситуативного спілкування:	Science and Technological Progress
Клас:	11
Тривалість:	30 хвилин

Хід виконання

1. Учні пропонується до відома наступна інформація:

On May 25, 1961, President John F. Kennedy announced a goal: America would put a person safely on the Moon before the end of the decade. Many thought this was impossible. To people's amazement, Kennedy's ambitious goal was achieved on July 20, 1969, when Neil Armstrong stepped onto the Moon's surface. In this context, JFK's initial goal setting guided and motivated Neil Armstrong's giant step for mankind. Goals are not only in the domain of leaders, though. They are part of our everyday lives.

2. Учні пропонується визначити шляхи реалізації мети від початку - 25 травня 1961 року, коли президент Джон Ф. Кеннеді оголосив її, - до моменту її досягнення 20 липня 1969.

3. Учні об'єднуються в три групи. Члени першої та другої групи отримують ролі фахівців, які могли бути залучені до виконання цього проекту, наприклад: астронавт Нейл Армстронг, конструктор ракет, фінансист, біолог, лікар, тренер по фітнесу, менеджер. Члени третьої групи (2-3 учні) отримують ролі президента Джона Ф.Кеннеді та експертів NASA.

4. Відповідно до отриманих ролей, учням пропонується намітити етапи досягнення поставленої мети і представити їх у вигляді групового проекту.

5. Члени третьої групи (експерти) порівнюють і оцінюють представлені проекти реалізації визначеної мети та намагаються

об'єднати їх в єдиний проект. В обговоренні беруть участь всі учні класу.

За умови ефективної роботи класу на всіх етапах реалізації проекту, в учнів мають розвинутися вміння планування етапів досягнення поставленої мети.

3.4. Ігрова технологія: «Ділова гра-драма» (“Shopping Simulation”)

Драматизація на уроках іноземної мови є одним із шляхів інтенсифікації навчального процесу, удосконалення рівня володіння мовою, засобом підвищення емоційного фону уроку, завдяки чому учні можуть «проявити себе», самоствердитися, випробувати відчуття успіху, що є невід'ємною складовою розвитку підприємливості. Учні можуть виконувати драматизація на одинці або в групі з іншими однокласниками. Драматизація відбувається контрольовано, у відповідності до організаційних та мовних завдань визначених вчителем, або є актом імпровізації. В обох випадках учні взаємодіють зі своїми однокласниками і реагують на їх слова та дії, керуючись власним мовним багажем для продуктивної реалізації визначеного завдання. Наведемо приклади застосування технології для розвитку підприємливості та фінансової грамотності в 11 класі.

Рольова технологія	«Ділова гра-драма»
Очікуванні результати	Учні <i>усвідомлюють</i> проблеми пов'язані з підприємницькою діяльністю та <i>вміють</i> знайти рішення проблеми, пов'язаної з підприємницькою діяльністю
Мета	формувати вміння використовувати інтерактивну мову в рольовій ситуації
Рівень розумових процесів	Analyzing/evaluating/creating
Тематика ситуативного спілкування:	Jobs and Professions
Клас:	11

Тривалість:	30 хвилин
-------------	-----------

Хід виконання

1. Учні отримують завдання здійснити покупки на типовій британській вулиці, на якій розташовані п'ять магазинів:

- a computer shop
- a newsagent's
- a fruit shop
- a small supermarket
- a language bookshop

Для цього клас поділяється на дві групи – покупці та продавці.

2. Вчитель пропонує учням повторити мовленнєві зразки, які забезпечують виконання низки комунікативних функцій, необхідних і достатніх для реалізації соціального контакту в рамках цієї ділової гри.

Communicative Functions			
Buying	Selling	Street Interaction	
		Asking and Giving Directions	Asking and telling time
<ul style="list-style-type: none"> • Could you help me please? • I'm looking for a .... • How much is this? • How much are these? • How much does this cost? • Have you got anything cheaper? • Wow, that's cheap! 	<ul style="list-style-type: none"> • Can / May I help you? • Is there anything else I can help you with? • What can I do for you? • Would you like anything else? • Sorry, we don't have any more in stock. 	<ul style="list-style-type: none"> • Excuse me, could you tell me the way to the bank, please? • Excuse me, I'm looking for the bank. • How far is it from here to the bank? • It takes about 10 minutes by bus. • It's a 10-minute walk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Do you happen to have the time? • Do you know what time is it? • It's... <ul style="list-style-type: none"> ✓ exactly... ✓ about... ✓ almost... ✓ just gone... ✓ quarter past... ✓ half past...

<ul style="list-style-type: none"> • Oh, that's expensive. • That's quite reasonable. • I'll take it. <p>□ Do you take credit cards?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Can I pay by cheque, please? 	<ul style="list-style-type: none"> • I'm afraid we don't have any more left. • I have exactly what you're looking for. • That one is ....(price). • How would you like to pay? • Will that be cash or credit? 	<ul style="list-style-type: none"> • The bank is within walking distance. • What's the best way to the bank? 	
--	--	--	--

3. Учні отримують картки із завданнями, для вирішення яких необхідно спілкуватися не лише для того, щоб здійснити покупки, а й в типових ситуаціях інтеракції на вулиці, наприклад як спитати котра година, як пройти в банк тощо. Кількість покупців, бажано, має дорівнювати кількості продавців. Наведемо приклади карток із завданнями для покупців та продавців.

Card 1

Here are the things you need to buy:

- an extension lead for your MP3 player
- this week's 'Film Review' magazine
- some wholemeal bread
- some bananas, but the ones used for cooking
- a good grammar practice book for your level

You also need to find out what time it is, as you have lost your watch.

Card 2

Here are the things you need to buy:

- a blank CD to burn some music on your laptop
- a newspaper, preferably 'The Guardian' or 'The Independent'
- some low-fat milk
- half a kilo of nectarines
- a monolingual dictionary, English – English, but small

enough for your pocket

You also need to change a 10 pound note for 10 one pound coins.

Card 3

Here are the things you need to buy:

- some high quality paper for your printer
- some chewing gum, strawberry flavour
- a couple of packets of instant noodles – you like them spicy
- a kilo of oranges
- a good guide to grammar in English

You also need to know where the nearest bank is.

Card 4

Here are the things you need to buy:

- some headphones for your computer so you can use the internet to make telephone calls

- a book of first class stamps, preferably 10.
- four mangos, not quite ripe would be best
- some black pepper corns for your pepper mill
- a bi-lingual dictionary, English – your language

You also want to put a card in the window of a shop saying that you are looking for a private teacher to help with your English.

Card 5

Here are the things you need to buy:

- some unsalted butter
- a black pen that you can use to write on CDs
- a telephone card to make international calls
- half a kilo of apples. You like them red and sweet
- a dictionary of phrasal verbs

You also want to know if there is somewhere to post your letters nearby.

Card 1

You have a **computer shop**. You have the following in stock:

- blank CDs to burn music – these are on special offer
- you are out of stock of extension leads for MP3 players
- paper for printers – you have low, medium and high quality, but the high quality is very expensive
- headphones for computers – you have them with a microphone or without
- pens that you can use to write on CDs – you have blue and red only

You don't let people put cards in your window and don't know what time it is, or where the nearest bank is. You do know where the nearest post office is, and you have change for 10 pounds.

Card 2

You have a **newsagent's**. You have the following in stock:

- newspapers. You only have the 'Independent', the 'Sun' and the 'Mirror'
- 'Film Review' magazine. This week if people pay extra they can get the special guide to summer films also
- chewing gum. You have peppermint, cherry and banana.
- stamps. You have first and second class, in books of 10 and 20.
- telephone cards to make international calls, at different values

You let people put cards in your window but don't know what time it is, or where the nearest bank or post office is. You have no change.

Card 3

You have a **bookshop** specialising in learning languages. You have the following in stock:

- bilingual dictionaries for English and Spanish, French, Chinese and Arabic.
- guides to English grammar for intermediate levels and below
- vocabulary practice books, but no grammar practice books at the moment
- special dictionaries for idioms and also for phrasal verbs
- monolingual dictionaries, English-English, for all levels but only large size editions

You don't let people put cards in your window and don't know what time it is, but you do know where the nearest bank is. You have no change.

Card 4

You have a small **supermarket**. You have the following in stock:

- salted butter
- instant noodles, in pots and packets, but only spicy ones
- full-fat and low-fat milk
- black pepper, in powder and as corns
- white bread

You let people put cards in your window but don't know what time it is, or where the nearest banks or post offices are. You have change for 10 pounds.

Card 5

You have a **shop selling fruit and vegetables**. You have the following in stock:

- mangos, ripe and ready to eat today
- oranges
- bananas, for both dessert and cooking
- peaches, which you are trying to get people to buy instead of nectarines
- apples, green and crispy

You don't let people put cards in your window and don't know where the nearest bank or post office is. You have no change but do know what the time is.

4. Учні об'єднуються в групи покупців та продавців, знайомляться із завданнями та вирішують мовні проблеми, якщо такі виникають. Вони також мають продумати, що саме їм потрібно сказати і які мовні структури вжити. Продавці також визначають вартість своїх товарів.

5. Учні переставляють парти в класній кімнаті таким чином, щоб утворилася вулиця, де кожен стіл є магазином. Продавці виготовляють картки з написом свого магазину.

6. У процесі ділової гри учні-покупці повинні придбати все товари зі списку та виконати інтерактивні завдання. Вчитель контролює хід гри з метою подальшого аналізу типових помилок та використання відповідних комунікативних одиниць.

7. Учні в групах обговорюють як пройшов процес купівлі та продажу, з якими труднощами вони стикнулися та яким шляхом їх долали.

Ефективне виконання всіх завдань формує в учнів вміння взаємодіяти, здійснюючи соціальний контакт. Наведемо приклади застосування технології для розвитку підприємливості та фінансової грамотності у 8 класі.

3.5. Ігрова технологія: «Ділова гра-дискусія» (“My Own Budget Discussion”)

Технологія	Рольова гра «Власний бюджет»
Очікуванні результати	Учні усвідомлюють складові власного бюджету та вміють скласти власний бюджет
Мета	формувати вміння планувати власний бюджет
Рівень розумових процесів	Analyzing/evaluating/creating
Тематика ситуативного спілкування:	Стиль життя
Клас:	8
Тривалість:	30

Хід виконання

1. Учні читають текст з метою подальшого його використання в роботі.

Jason and Amy Hunter, 14-year-old twins, couldn't believe it! Their parents had agreed to let them look for a car that they could purchase in two years when they both got their licenses at 16. The only catch was they had to save enough over two years to buy the car themselves, and to also pay for costs like gas, repairs, and insurance.

Jason and Amy decided to “window shop” for cars at Friendly Fred’s Autorama. Friendly Fred himself helped them find a reasonably priced car for \$6,000, an amount that they thought they could afford. “Remember,” said Fred, “You won’t be buying the car for two years, and with inflation, a similar car will probably cost about 5% more, or \$6,300. When you’re ready, Friendly Fred will be here to help you!”

“Now that we know what we want, how can we possibly come up with \$6,300?” wondered Jason. Amy had an idea: “Let’s figure out where we stand and make a budget—an estimate of our expected income and expenses. Then we can make adjustments to make sure we can save \$6,300 over the next two years.” Jason and Amy got down to work and made a list of the money they expected to receive and spend each month.

2. Учням пропонується уявити себе в ролі Джейсона та Емі, розглянути таблицю “Monthly Budget” та на її основі скласти місячний бюджет Джейсона та Емі, враховуючи очікуваний прибуток та витрати. Для цього учні визначають, які з запропонованих категорій є прибутком, а які - витратами.

Monthly Budget

Monthly income or Expense Item	Jason	Amy
Allowance	\$40	\$40
Video Games	\$10	\$0
Babysitting Earnings	\$0	\$20 (2 jobs per month for 2 hours each at \$5per hour)
Snacks	\$14	\$0
Art Supplies	\$0	\$44
Donation to Animal Shelter	\$0	\$5
Batting Cage Rentals	\$16	\$0

2.1. Склавши бюджет, учні порівнюють витрати з прибутком кожного та дають відповіді на питання:

- a. After two years, will they have enough to buy the car?
- b. How much more money does each sibling need to save each month to afford to buy the car?
- c. What would you suggest they do to make sure they save enough for the car?
- d. Jason and Amy are budgeting to make sure they save enough to buy the car. They also have to consider the expenses they will face to operate the car after they buy it. What kinds of operating expenses should they include?

3. Учні складають свій власний бюджет у запропонованому форматі та обґрунтовують його. Якщо їх витрати співпадають з доходами це означає, що вони нічого не заощаджують та мають пояснити чи це є для них проблемою. Учні обґрунтовують свою думку.

Name _____ Date _____

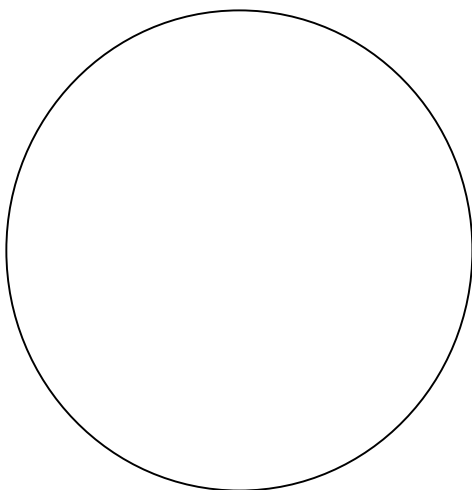
MY OWN BUDGET

- After tracking your spending for two weeks, create a budget using categories such as entertainment, food, gas, etc. Figure the percent of total spending. Remember all of the percentages need to equal 100%. Be sure to account for saving.

Category	Percent		Category	Percent

- Using the expense categories and amounts you created in your budget, draw a pie chart showing how you spend your money. Make sure you include the key to the side.

Pie Chart

Key

4. Узагальнюючи опрацьований матеріал, учні у письмовій формі оцінюють наскільки реалістичним є їхній бюджет, і які зміни потрібно, або вони хочуть зробити.

5. На основі аналізу і оцінки власного бюджету, для виконання домашнього завдання, учням пропонується написати лист-пораду Емі та Джейсону з пропозиціями заощадження.

Завдяки ефективній роботі на всіх етапах реалізації завдання, учні навчаються складати власний бюджет.

Питання для професійного саморозвитку

1. Як ви розумієте значення терміну «підприємливість»?
2. Що передбачає інтегрована змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» та які є шляхи реалізації цієї лінії в навчально-виховному процесі?
3. Які навички необхідні учню для розвитку підприємливості?
4. Яким чином можливо розвивати необхідні навички на уроках іноземної мови?
5. Як саме ігрові технології сприяють розвитку підприємливості та фінансової грамотності?

Список використаних джерел

1. <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>
2. Alan Maley and Nik Peachey Creativity – the what, the why and the how Creativity in the English language classroom, British Council 2015
3. Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Люксембург: Publication office of the European Union; EUR 27939EN; doi: 10.2791/593884

4. Booker T. Washington
<https://www.brainyquote.com/quotes/quotes/b/bookertwa139251.html>
5. Glori Chaika Classroom Activities to Build Self-Confidence
http://www.educationworld.com/a_lesson/lesson/lesson085.shtml
6. Heidi Butkus How to Teach Critical Thinking Skills to Young Children
<http://blog.heidisongs.com/2014/06/how-to-teach-critical-thinking-skills-to-young-children.html>
7. How to Teach Critical Thinking <http://www.wikihow.com/Teach-Critical-Thinking>
8. <http://financeintheclassroom.org/>
9. http://natalo4ka8.blogspot.com/2014/10/blog-post_30.html
10. <http://www.businessdictionary.com/definition/entrepreneurship.html>
11. <http://www.rayenglish.com/articlesindex/lesson-plans/song-lessons/esl-song-lesson-money-talks>
12. Janelle Cox Teaching Strategies to Build Student Confidence
<http://www.teachhub.com/teaching-strategies-build-student-confidence>
13. Paul Kaye F Shopping Role Play
<https://www.teachingenglish.org.uk/article/a-shopping-role-play>
14. Tracey Tullis 7 Entrepreneurial Skills Kids Can Learn To Lead A Successful Life <http://www.lifehack.org/articles/productivity/7-entrepreneurial-skills-kids-can-learn-lead-successful-life.html>
15. Turkey, S. (2014). Setting Goals: Who, Why, How ?. Manuscript.
<https://vpal.harvard.edu/publications/setting-goals-who-why-how>

Список рекомендованих джерел

1. <http://www.rootsofaction.com/initiative-children-adolescents/>
2. <http://www.scholastic.com/unexpectedmath>
3. <http://www.teachhub.com/teaching-strategies-importance-empathy>
4. Jordan Catapano Teaching Strategies: The Importance of Empathy
5. Marilyn Price-Mitchell, Does Your Classroom Cultivate Student Resilience? <https://www.edutopia.org/blog/8-pathways-cultivate-student-resilience-marilyn-price-mitchell>
6. Marilyn Price-Mitchell, Fostering Initiative in Children and Teens

РОЗДІЛ 4. Інтегрована змістова лінія «Здоров'я і безпека»

Інтегрована змістова лінія «Здоров'я і безпека» спрямована на формування учня як духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Засобами іноземних мов учнів орієнтують на уміння дискутувати довкола питань здоров'я людини; уміння наводити переконливі приклади із цієї сфери; усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини; дотримання правил дорожнього руху, правил поведінки на воді та в інших місцях.

Згідно з навчальними програмами з іноземної мови формування та розвиток здоров'язбережувальних умінь (health and safety subskills) відбувається наскрізно у ході вивчення тематики ситуативного спілкування, починаючи з 5-го класу й закінчуючи в 11-му, з урахуванням ієрархії розумових процесів та рівнів когнітивних умінь за таксономією Б. Блума.

Необхідно зазначити, що формування умінь починається від нижчих (lower order) рівнів розумових процесів до вищих (higher order). Часто зазначені процеси збігаються на різних рівнях, наприклад, у різних класах, що свідчить про їх взаємозумовленість (див. табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Розподіл комунікативних умінь за інтегрованою змістовою лінією «Здоров'я і безпека» та тематикою ситуативного спілкування

Grade	Topic	Subskills	Level of Cognitive Skills according to Bloom's Taxonomy
5	Clothes	to explain clothing choice depending on the weather	UNDERSTANDING

5	Nutrition	to discuss healthy food choices	ANALYSIS
		to explain food choices for a healthy diet	UNDERSTANDING EVALUATING
5	Recreation and Leisure	to demonstrate knowledge and provide examples of safety traffic rules and norms of behavior in public transport	APPLYING
		to differentiate safe and dangerous situations during outdoor activities	EVALUATING
5	Nature	to report severe weather conditions	UNDERSTANDING
5	Travelling	to explain the vital need for traffic rules enforcement, behavior on the water and in other places	UNDERSTANDING
5	School Life	to plan one's day in key with a healthy lifestyle	CREATING
6	Me, My Family and Friends	to argue the need for personal hygiene	ANALYZING
6	Nutrition	to discuss eating habits in adolescence	ANALYZING
		to give examples of one's balanced diet	APPLYING
6	Sports	to prove the need for personal hygiene, doing sports	ANALYZING
6	Travelling	to analyze the consequences of breaking traffic rules	ANALYZING
7	Me, My Family and Friends	to illustrate the need for healthy lifestyles in a family	APPLYING
7	Nutrition	to discuss different cooking methods to	EVALUATING

		preserve health and safety compliance	
7	Health Care/ Safety	to discuss ways of disease prevention	EVALUATING
7	Sports	to provide advice on safety during sports and competitions	UNDERSTANDING APPLYING
		to discuss health effects of amateur and professional sports	ANALYZING
7	Ukraine	to ask about / explain the safety rules of movement in Kyiv	UNDERSTANDING
8	Me and My Friends	to formulate security rules of online communication	CREATING
8	Lifestyles	to provide recommendations for a healthy lifestyle	APPLYING
8	Mass Media	to explain the rules of safe online behavior	UNDERSTANDING
8	Music	to give examples of the impact of music on health and well-being	APPLYING
9	Weather and Nature	to evaluate the impact of the environment on human health in a specific region	EVALUATING
9	Mass Media	to explain the rules of safe online behavior	UNDERSTANDING
9	Youth Culture	to critically assess the impact of destructive youth movements on peers	EVALUATING
9	Science and Technology	to discuss the positive and negative effects of certain inventions	ANALYZING

Формування складових здоров'язбережувальної компетентності (Health and Safety) може здійснюватися на тематичних уроках,

міжпредметних конференціях та в межах різних проектів, позакласних заходів, але ефективність результату залежить від повсякденного педагогічного впливу, коли здоров'язбережувальний компонент включається в кожен етап структури уроку. Пропонуємо технології активізації та розвитку здоров'язбережувальних якостей, ставлень та умінь відповідно до основних етапів уроку.

4.1. Технологія «Мовленнєва зарядка» (“Icebreaker”)

Мета: налаштування учнів на англomовне спілкування, встановлення контакту, доброзичливої та творчої атмосфери, створення комфортного середовища, залучення до активної взаємодії на початку уроку. Наведемо приклади.

1) Read the poster on the board and comment on it, e.g. Smile. It's the first thing people notice about you. Say or do something to your partner to make him/her smile or laugh.

2) Pick a quotation, read it to the class and express your opinion, e.g. Put your soul into your work, not your hand or foot. Safety isn't expensive, it's priceless.

3) Look at the photo of a beautiful sight or of smiling people and write a caption for it.

4) Stand in a circle and, in turn, complete the sentence «Never have I ever...», e.g. Never have I ever tried doing yoga. Other students have to guess if it is true or false.

Вправи на релаксацію або налаштування на роботу можуть застосовуватися не тільки на початку, а також перед іншими етапами уроку. Наприклад, можна запропонувати учням послухати уривки з музичних композицій різних жанрів і запитати про їх відчуття та емоції. Також ефективною може бути технологія “Jukka Poika”: учні стають у коло та, рухаючись по колу під музику, по черзі виконують

певні дії, коментуючи їх, а інші повторюють за ними. Наприклад, I'm dancing poika, I'm a bird, a fish, a hurricane, I'm jumping like a frog, etc.

4.2. Технологія «Демократичний клас» (“Democratic Classroom”)

Формування здоров'язбережувальної компетентності здійснюється демократичними інтерактивними методами навчання на основі особистісно-орієнтованого підходу, педагогіки партнерства. Ця технологія сприяє формуванню життєтворчих умінь, сприяє створенню моделі демократичного, комфортного середовища на уроці.

Способи залучення учнів до діалогу:

- ставити запитання;
- проводити штурм ідей (не більше 15 хв.);
- створювати разом;
- залучати до викладання;
- використовувати оплески;
- проводити анкетування (найкраще «ТАК»/ «НІ») для встановлення дієвого зворотнього зв'язку.

Способи активізації учнів:

- зменшувати владну дистанцію, наприклад, за допомогою використання технології «Мовленнєва зарядка» (“Icebreaker”);
- бути лояльним щодо думок учнів, вживати «ми» замість «ви» тощо;
- підсилювати значення індивідуальної участі: визначати мотивацію кожного учня, бути активним, вдячним слухачем;
- перед початком заняття зазначати багатоваріантність рішень, стимулювати оригінальність думки, підкреслювати практичне значення.

Така методика означає, що більше відповідальності покладено на учнів, вчитель дає більше завдань на розв'язання проблем і критичне мислення.

Роль вчителя:

- моделювати та мотивувати діяльність;
- інформувати, як виконувати завдання;
- надавати практичні поради щодо виконання завдання;

організовувати індивідуальну, парну та групову роботу [3].

Види роботи, організовані за вказаними принципами, навчають учнів співпрацювати, робити власний внесок, вирішувати проблеми, вільно обговорювати різні питання, висловлювати точку зору, захищаючи власну позицію. Учні та вчитель є рівноправними партнерами, які здійснюють багатосторонню комунікацію, і водночас навчаються коректній поведінці спілкування. Наведемо окремі приклади застосування технології «Демократичний клас» у режимах парної та групової роботи.

Парна робота

1) Think about the ways to keep fit or to stay safe online and write by yourself. When I say “stop”, compare your answer with a partner. You will then report your partner’s answer to the class.

2) Think-Pair-Share: Pair with the person on your right. Discuss the problem. Report to the class. Turn now to work with a new partner on your left. Now in groups of four create a mind map of...Visualize in Cloud format or Graph. Present to the class.

Групова робота

Об’єднання учнів у групи може відбуватися за методом колірної терапії (“Psychological Properties Of Colors”). Учні обирають кружальця (картки, зірочки тощо) різних кольорів та створюють групи за відповідним кольором. На картках дається короткий опис значення кожного кольору.

RED: Physical

Positive: Physical courage, strength, warmth, energy, basic survival, 'fight or flight', stimulation, masculinity, excitement.

Negative: Defiance, aggression, visual impact, strain.

YELLOW. Emotional

Positive: Optimism, confidence, self-esteem, extraversion, emotional strength, friendliness, creativity.

Negative: Irrationality, fear, emotional fragility, depression, anxiety.

GREEN. Balanced

Positive: Harmony, balance, refreshment, universal love, rest, restoration, reassurance, environmental awareness, equilibrium, peace.

Negative: Boredom, stagnation, blandness, enervation.

ORANGE. Communicative

Positive: Physical comfort, food, warmth, security, sensuality, passion, abundance, fun.

Negative: Deprivation, frustration, frivolity, immaturity.

Рис. 4.1. Зразок карток для поділу на групи за методом колірної терапії

У новостворених групах учні коротко обговорюють притаманні та відсутні у них риси характеру. Така технологія сприяє покращенню настрою учнів та їх емоційного стану, що уможливорює ефективність подальшої співпраці.

4.3. Технологія «Процесуальна драма» (“Process Drama”)

Ефективною формою презентації навчального матеріалу є казка. Це може бути популярна або придумана вчителем історія, представлена в усній розповіді, надрукованому тексті, у формі комп'ютерної гри або мультфільму, наприклад, "Little Red Riding Hood

and the Wolf”, “Three Little Pigs”, “Cinderella”, “Goldilocks and the Three Bears” тощо.

Учні слухають, читають або дивляться відеофрагмент запропонованої казки. Далі їм дається завдання розвинути сюжет казки, включивши питання з особистої гігієни, профілактики захворювань, правил безпечної поведінки в дорозі, лісі, Інтернеті, соціальних мережах і т. п. Учитель може продемонструвати зразки, наприклад: Why was Little Red Riding Hood confronted by the Wolf in the forest? - Because she didn't follow a safe route, but decided to take a shorter one or she had described her plans and the route on the Facebook wall.

GOLDILOCKS AND THE THREE BEARS

by

Roald Dahl

This famous wicked little tale
Should never have been put on sale
It is a mystery to me
Why loving parents cannot see
That this is actually a book
About a brazen little crook
Had I the chance I wouldn't fail
To clap young Goldilocks in jail
Now just imagine how you'd feel
If you had cooked a lovely meal
Delicious porridge, steaming hot
Fresh coffee in the coffee-pot
With maybe toast and marmalade
The table beautifully laid
One place for you and one for Dad
Another for your little lad
Then Dad cries, "Golly-gosh! Gee whizz!
Oh cripes! How hot this porridge is,
Let's take a walk along the street
Until it's cool enough to eat."
He adds, "An early morning stroll
Is good for people on the whole
It makes your appetite improve
It also helps your bowels to move."
No proper wife would dare to question

Such a sensible suggestion
Above all not at breakfast time
When men are seldom at their prime.

No sooner are you down the road
Than Goldilocks, that little toad
That nosey thieving little louse
Comes sneaking in your empty house
She looks around, she quickly notes
Three bowls brimful of porridge oats
And while still standing on her feet
She grabs a spoon and starts to eat
I say again, how would you feel
If you had made this lovely meal
And some delinquent little tot
Broke in and gobbled up the lot?

But wait! That's not the worst of it
Now comes the most depressing bit
You are of course a houseproud wife
And all your happy married life
You have collected lovely things
Like gilded cherubs wearing wings
And furniture by Chippendale
Bought at some famous auction sale
But your most special valued treasure
The piece that gives you endless pleasure
Is one small children's dining-chair
Elizabethan, very rare
It is in fact your joy and pride
Passed down to you on grandma's side
But Goldilocks, like many freaks
Does not appreciate antiques
She doesn't care, she doesn't mind
And now she plomks her fat behind
Upon this dainty precious chair
And crunch! It bursts beyond repair
A nice girl would at once exclaim
"Oh dear! Oh heavens! What a shame."
Not Goldilocks, she begins to swear
She bellows, "What a lousy chair."
And used one disgusting word
That luckily you've never heard
(I dare not write it, even hint it
Nobody would ever print it)

You'd think by now this little skunk

Would have the sense to do a bunk
But no, I very much regret
She hasn't nearly finished yet
Deciding she would like a rest
She says, "Let's see which bed is best."
Upstairs she goes and tries all three
(Here comes the next catastrophe)
Most educated people choose
To rid themselves of socks and shoes
Before they clamber into bed
But Goldie didn't give a shred
Her filthy shoes were thick with grime
And mud and mush and slush and slime
Worse still, upon the heel of one
Was something that a dog had done
I say once more, what would you think
If all this horrid dirt and stink
Was smeared upon your eiderdown
By this revolting little clown
(The famous story has no clues
To show the girl removed her shoes)
Oh what a tale of crime on crime
Let's check it for a second time.

Crime one, the prosecution's case
She breaks and enters someone's place.

Crime two, the prosecutor notes
She steals a bowl of porridge oats.

Crime three, she breaks a precious chair
Belonging to the Baby Bear.

Crime four, she smears each spotless sheet
With filthy messes from her feet.

A judge would say without a blink
"Ten years hard labour in the clink."
But in the book, as you will see
The little beast gets off Scot-free
While tiny children near and far
Shout, "Goody-good! Hooray! Hurrah!
Poor Darling Goldilocks," they say,
"Thank goodness that she got away."

Myself, I think I'd rather send
Young Goldie to a sticky end

“Oh Daddy” cried the Baby Bear
“My porridge gone, it isn’t fair!”
“Then go upstairs,” the Big Bear said
“Your porridge is upon the bed
But as it’s inside mademoiselle
You’ll have to eat her up as well.”

(http://www.monologues.co.uk/Childrens_Favourites/Goldilocks.htm,
or <https://www.youtube.com/watch?v=BO2Ivw2S-BQ>)

Як варіант активного залучення кожного учня до навчальної діяльності та дієвої комунікації опрацювання казки може відбуватися у ході застосування технології «Процесуальна драма», що має на меті використання елементів драматизації для створення комунікативних ситуацій на уроці. Учитель пропонує опис окремих сцен, ролей, або дає інструкції до певних дій, а учні розігрують сцену, імпровізуючи та покладаючись на свою уяву та фантазію. Це групові вправи на імпровізацію, спілкування, переказ історій, коли аудиторією є самі учасники драматизації. Вчитель – також учасник. Його роль – створити ситуацію, моделювати поведінку учнів, заохочувати та підтримувати їх. Він виступає в ролі фасилітатора діяльності, показує зразок, ставить запитання, коментує думки героїв сцени [4]. Наведемо приклади застосування цієї технології.

Вправа “Freezing the Action”. Пара учнів розігрують епізод або сценку з казки, вчитель або учні кажуть “Freeze”, після чого один з пари замінюється іншим учнем і змінюється завдання. Наприклад: Student 1 is Little Red Riding Hood, Student 2 is her mother. They are at home talking about the visit to the grandmother. S2 is replaced by S3 who is the Wolf and they are in the forest.

Вправа “Making Statues”. Група учнів під керівництвом «скульптора» (учня або вчителя) створюють картину з історії, кожен займає відповідне місце, позу, показуючи якусь діяльність. Потім

вони мають розіграти цю сцену. Наприклад: S1 is Little Red Riding Hood, S2 is her basket, S3 is the Wolf, S4 is a tree etc.

Вправа “Hot Chair”. The main characters of the story sit in turn on the chair in the centre. Other students ask them questions on the story, they answer, and the teacher or a student can comment on their “real thoughts and feelings”. For example: The class asks Little Red Riding Hood if she cares for her personal hygiene. She says that she always cleans her teeth. And the teacher comments that she did it in the morning only because her mother reminded her to do it.

Вправа “Jumbled Roleplay”. The class write sentences on pieces of paper, fold them, collect them and give to two students who have to connect all the sentences in a spontaneous roleplay.

4.4. Технологія «Рефлексія».

Ця технологія передбачає осмислення учнями вивченого, надання їм можливості підвести підсумок діяльності на уроці, оцінити його користь, поділитися своїми почуттями тощо.

Прийоми проведення рефлексії:

1. Choose a smile and explain (вибрати або намалювати смайлик);
2. Complete a sentence (I enjoyed..., I learned..., I think it is important..., I believe I've become more..., I wish we..., The most useful for me..., etc);
3. “Take a microphone” and say a few words about the lesson;
4. Networking: stand in a circle, throw a thread ball to a student with a wish, evaluation word, thus making a net;
5. Stick a “leaf” to a “Decision tree” with your impression, suggestion, evaluation;
6. Write a Cinquain using the guidelines.

Гармонійний розвиток особистості учня у комфортному здоров'язбережувальному середовищі засобами вивчення іноземної мови, змістове наповнення навчального процесу, теми, які формулюються відповідно завданням часу, компетентний та творчий підхід вчителя до організації кожного заняття мотивують учнів до здобуття якісної освіти, відкривають їм перспективи здорового та щасливого життя компетентних творців поступового розвитку України.

Питання для професійного саморозвитку

1. У чому суть інтегрованої змістової лінії «Здоров'я і безпека»?
2. Яку «Мовленнєву зарядку» Ви б запропонували при вивченні теми «Засоби масової інформації» у 9 класі?
3. У якому класі, на Вашу думку, найдоцільніше використовувати технологію «Процесуальна драма»? Прокоментуйте свій вибір?
4. Чи буде доречно використовувати технологію «Рефлексія» у 5 класі? Чому?
5. Яку технологію Ви запропонували б для розвитку вмінь обговорювати позитивні та негативні наслідки від певних винаходів у 9 класі?

Список використаних джерел

1. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5 – 9 класи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>
2. <http://osvita.ua/school/method/1740/>

3. Матеріали програми українсько-американського освітнього обміну "Partners in Education-2003". Civic Education. Washington. USA.
4. <https://artsedge.kennedy-center.org/educators/how-to/from-theory-to-practice/process-drama.aspx>
5. <https://oupeltglobalblog.com/2010/09/27/applying-blooms-taxonomy-in-the-classroom/>
6. https://www.youtube.com/watch?v=h_quqz3-MtY
7. <https://www.colorpsychology.org/>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=MtXGmnR9F5Y>
9. [https://www.youtube.com/watch?v=Zy6U3yBa0Kc&feature=player_em
bedded](https://www.youtube.com/watch?v=Zy6U3yBa0Kc&feature=player_embedded)
10. <https://www.youtube.com/watch?v=sU4m0FD09Jo>
11. <https://www.youtube.com/watch?v=BO2Ivw2S-BQ>

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

**І. В. Самойлюкевич, Л. О. Забелло, І. А. Глібко, С. В. Деньгаєва,
О. А. Зимовець, О. П. Мазко, С. М. Прохорова**

Методичний експрес:

**Інтегровані змістові лінії та шляхи їх реалізації на уроках англійської
мови**

Навчально-методичний посібник
для учителів загальноосвітніх навчальних закладів